

Taina Kyrönlampi (toim.)

MoSpa – NUORISOTYÖN MONIALAISUUTTA KEHITTÄMÄSSÄ

**MoSpa –
NUORISOTYÖN
MONIALAISUUTTA
KEHITTÄMÄSSÄ**

Taina Kyrönlampi (toim.)

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

© tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu

MoSpa – NUORISOTYÖN MONIALAISUUTTA KEHITTÄMÄSSÄ

Taina Kyrönlampi (toim.)

Sarja C. Oppimateriaaleja C 31, 2012

ISBN 978-952-456-141-9 C 31 ISSN 1799-2885 L 1458-2885

Verkkojulkaisu

<http://www.humak.fi/mospa-2012.pdf>

ISBN 978-952-456-142-6 C 32 ISSN 1799-2885 L 1458-2885

Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAK

Annankatu 12 A 17, 00120 Helsinki

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisäily

LUKIJALLE	5
Jaana Karjalainen, Johanna Kuivakangas, Taina Kyrönlampi & Jari Rimpiläinen PIENRYHMÄTOIMINTA KAJAANISSA	7
Elisa Männistö NUORISOTYÖ PÄIHTEETTÖMYYTEEN KANNUSTAMASSA	18
Aikku Eskelinen OSALLISUUS ON TEKOJA! YHTEISÖT OSALLISTAJINA	25
Seppo Jonninen MONIKULTTUURISUUS NUORISOTYÖSSÄ	30
Milla Tofferi & Hille-Stina Huhtanen YLITORNION TYTTÖJEN TILA	41
Pasi Karvonen NUORTEN MONIALAISEN YHTEISTYÖN KIIMINGIN TOIMINTAMALLI	45
Lea Leminaho & Taina Kyrönlampi ”ETTEI RUUTIA TARVITSE KEKSIÄ UUDESTAAN...” KOKEMUKSIA MONIALAISEN YHTEISTYÖRYHMÄN TOIMINNASTA KIIMINGIN KUNNASSA.	51

Anu Saukkonen MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ KIIMINGIN KUNNASSA	60
Raija Palosaari ETSIVÄ TYÖ KITTILÄSSÄ	66
Anna Mäkelä NUORTEN ELÄMÄ KITTILÄSSÄ KUNNANJOHTAJAN SILMIN	69
Annikki Kluukeri-Jokinen PUHEENVUORO NUORISOTYÖN AMMATILLISUUDEN HAASTEISIIN	75
Pirkko Salo NUORISOTYÖ – KESKEINEN TOIMIJA LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTITYÖN KOKONAISUUDESSA	80

Lukijalle

MoSpa eli moniammatillisuutta sparraamassa -hanke toimi vuosina 2010–12. Hanke oli Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima ja toteuttama nuorisotyön kehittämishanke. Tässä kehittämistyössä ovat olleet mukana Kajaani, Kiiminki, Kittilä, Ylitornio ja Ylivieska. Hankkeen päätaavoitteena on ollut selvittää nuorisotyön asemaa kunnallisessa palvelukentässä ja nuorisotyön merkitystä monialaisissa ja moniammatillisissa verkostoissa. Hankkeen kansallisina rahoittajina toimivat Kainuun ja Lapin ELY-keskukset.

Tässä teoksessa puheenvuoro on hankekuntien nuorisotoimien työntekijöillä. Tämän kirjan artikkeleiden kautta nuorisotyössä tehtävästä monialaisesta ja moniammatillisesta työstä hahmottuu laaja-alainen kuva, jossa koettu ja nähty vuoropuhelevat keskenään. Teos lähtee liikkeelle artikkelista, jossa Jari Rimpiläinen yhdessä Jaana Karjalaisen, Johanna Kuivakankaan ja Taina Kyrönlammen kanssa pohtii nuorisotyön roolia koulu maailmassa. Elisa Männistö jatkaa kouluteemasta artikkelissaan, jossa hän pohtii päihdekasvatuksen monialaista yhteistyömallia koulussa. Aikku Eskelinen puolestaan kirjoittaa osallisuuden merkityksestä lasten ja nuorten palvelukokonaisuudessa. Seppo Jonninen pureutuu artikkelissaan monikulttuurisuuden mahdollisuuksiin nuorisotyössä ja valottaa nuorisotyön roolia yhdenvertaisuuden edistäjänä. Milla Toffer ja Hille-Stina Huhtanen kirjoittavat tyttötyöstä, joka käynnistyi hankkeen aikana.

Vuoden 2011 alusta voimaan tulleen nuorisolain (693/2010) muutoksen ajankohta ajoittui hankkeen toimintakauteen. Etsivän nuorisotyön toiminta ja vaatimus kunnille perustaa monialainen yhteistyöryhmä lisättiin nuorisolakiin voimaan tulleissa muutoksissa. Anu Saukkonen on tutkinut lasten ja nuorten parissa toimivien työntekijöiden kokemuksia moniammatillisesta työstä. Pasi Karvonen esittelee Kiimingin monialaisen yhteistyöryhmän toimintamallia. Kiimingin toimintamallista on tehty tutkimus, jonka tuloksia Lea Leminho ja Taina Kyrönlampi pohtivat omassa puheenvuorossaan.

Nuorten parissa tehtävä etsivä työ on laajentunut valtakunnallisesti yhdeksi keskeiseksi työmuodoksi. Ammatillisessa etsivässä nuorisotyössä sosi- ja terveydenhuollon ja nuorisotyön ammatillaiset menevät tekemään työtä sinne, missä asiakkaat ovat. Luovutaan siis perinteisestä palvelumallista, jossa asiakkaat tulevat hakemaan tarvitsemansa palvelut eri toimipisteistä. Etsivän nuorisotyöntekijän tulee yrittää tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja pyrkiä löytämään hänelle sopiva apu. Etsivän nuorisotyön työmuodot vaihtelevat kunnittain, ja jokaisella paikkakunnalla on oma paikallinen sovellutus nuorisolain mukaisesta toiminnasta. Keskeistä etsivässä työssä ovat monialainen yhteistyö ja moniammatilliset työmuodot eri muodoissa. MoSpa hankkeen aikana etsivä työ nuorten parissa on aloitettu jokaisessa hankekunnassa. Raija Palosaari kirjoittaa kokemukseen perustuvaa kuvausta etsivän työn käynnistymistä Kittilässä. Anna Mäkelä jatkaa pohtimalla, miten lasten ja nuorten hyvinvointi näyttäytyy kunnan johdon näkökulmasta. Annikki Kluukeri-Jokinen kirjoittaa näkemyksistään koskien nuorisotyöntekijöiden ammatillisuuden haasteita ja mahdollisuuksia. Teoksen päättää Pirkko Salon pohdinta siitä, mikä rooli nuorisotyöllä on lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen kokonaisuudessa.

Tämä kirja avaa näkökulmia siihen, kuinka moniulotteista ja laajalaista nuorisotoimen työkenttä on. Artikkeleissa ei esitellä hankekuntien kaikkea nuorisotyössä tehtävää työtä, vaan kirjan kantavana ajatukse-
na on esitellä hankekuntien nuorisotyössä soveltamia erilaisia menetelmiä, käytänteitä ja toimintamalleja. Teoksessa pohditaan nuorisotyön suhdetta muihin nuorten kanssa toimiviin hallintokuntiin. Kokoelmateos sopii erinomaisesti yhteisöpedagogikoulutuksen oppikirjaksi sekä kaikille nuorten parissa toimiville henkilöille. Lämmin kiitos teille kaikille kirjoittajille hienoista avauksista ja kokemuksien kuvaamisesta. Keskustelu jatkokoon, vuoro on Teidän hyvät lukijat!

Torniossa 1.9.2012

Taina Kyrönlampi

**Jaana Karjalainen, Johanna Kuivakangas,
Taina Kyrönlampi & Jari Rimpiläinen**

Pienryhmätoiminta Kajaanissa

Kajaanin kaupungin erityisnuorisotyö ja Kajaanin seurakunnan erityisnuorisotyö järjestävät pienryhmätoimintaa 8. luokkalaisille kerran viikossa lukuvuoden aikana. Nuorisotyöntekijät hakevat nuoret koulusta nuorisotalolle, ja toiminnan päätteeksi he kuljettavat nuoret kotiin. Pienryhmässä on kuusi nuorta. Pienryhmätoiminnan tavoitteena on käsitellä nuorten maailmaa ja aikuiseksi kasvamiseen liittyviä teemoja. Lisäksi pienryhmässä tutustutaan joka kolmas viikko erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin. Toiminta on nuorille maksutonta.

Kevään 2011 aikana haluttiin tutkia, minkälaisia vaikutuksia pienryhmätoiminnalla on nuoreen. Tämän vuoksi nuorille, vanhemmille ja opettajille lähetettiin kysely, jossa he pohtivat pienryhmätoiminnan vaikuttavuutta nuoren käyttäytymiseen ja hyvinvointiin. Opettajilta kysyttiin lisäksi kodin, nuorisotyön ja koulun välisestä yhteistyöstä. Kyselyyn osallistuneet nuoret olivat olleet mukana pienryhmätoiminnassa yhden vuoden. Vanhemmat olivat saaneet tiedon ryhmän toiminnasta koulun kautta.

ART- menetelmä

Pienryhmätoiminnasta vastaavat erityisnuorisotekijät käyttävät kasvatus-työssään Aggression Replacement Training (ART) menetelmää. Menetelmä on laaja-alainen harjoitteluohjelma antisosiaalisuuden ja aggressiivisuuden hoitoon, jonka on kehittänyt Arnold P. Goldstein. ART- menetelmä perustuu ajatukseen, että kaikille nuorten ja lasten tekemille aggressiivisille teoille on useita syitä, tapahtuivatpa ne kotona, koulussa tai lähiympäristössä. Aggressiivisesti käyttäytyvällä nuorella on tyypillisesti puutteita henkilökohtaisissa ihmissuhde- ja sosiaaliskognitiivisissa taidoissa sekä vahva luottamus aggressiivisiin keinoihin jokapäiväisessä toiminnassa. Ag-

gressiivisesti käyttäytyvä nuori toimii usein impulsiivisesti. (Goldstein, Glick & Gibbs 1998.)

ART- menetelmässä käsitellään edellä mainittuja asioista kolmen menetelmän kautta, jotka ovat 1) sosiaalisten taitojen hiominen, 2) vihanhallinnan harjoittelu ja 3) moraalikasvatus. Sosiaalisten taitojen hiominen koostuu menetelmistä, joissa rooliharjoittelun kautta annetaan mahdollisuuksia harjoitella rakentavasti sosiaalisia taitoja, sekä positiivisen palautteen kautta rohkaistaan nuorta ei- aggressiiviseen käyttäytymiseen. Vihanhallinnan harjoittelun päämäärä on opettaa nuorille, mitä ei pidä tehdä. Moraalisen päättelyn harjoittelulla pyritään opettamaan huonosti käyttäytyvälle nuorelle, miten hän voisi oppia vähentämään impulsiivista vihaa ja aggressiivisuutta. ART- menetelmän tehokkuus ei riipu ainoastaan opetusmenetelmistä ja opetusohjelman sisällöistä, vaan myös ryhmän ominaisuuksista. Onko ryhmä turvallinen paikka, jossa ei esiinny nolaamista, uhkailua tai peitettyä kiusaamista? Ovatko ryhmän säännöt hyvät, ja toimivatko jäsenet sääntöjen mukaisesti? (Goldstein, Glick & Gibbs 1998.)

Seuraavaksi lähdetään tarkastelemaan, miten nuoret, vanhemmat ja opettajat ovat kokeneet pienryhmätoiminnan. Kyselyyn osallistuneet nuoret ja vanhemmat vastasivat yhdessä kysymyksiin. Näin ollen kyselyn perusteella ei voida erotella nuorten ja vanhempien vastauksia toisistaan.

Nuorten, vanhempien ja opettajan kokemuksia pienryhmätoiminnasta

Pienryhmät ovat tyypillisimmillään oma-apuryhmiä tai työryhmiä. Työryhmällä on yleensä selkeä tehtävä, kun taas oma-apuryhmien toiminta perustuu vertaistukeen. Ryhmän koolla on suuri merkitys, vaikka ryhmistä puhuttaessa sen merkitys usein unohtuu. Ryhmäkoon kasvaessa yksilön oma yrittäminen vähenee ja motivaatio laskee. Alle kymmenen hengen ryhmä saa annetun tehtävän nopeammin valmiiksi kuin yli kymmenen hengen ryhmä. Tätä tietoa voi kuitenkin haastaa kohdistamalla huomio tehtävänantoon. (Pennington 2005, 8–13 ja 79–80.)

Koulussa katse kääntyy siis opettajaan, vaikka yhtä lailla voisi haastaa pohtimaan, miten ryhmä ja siihen liittyvä tieto otettaisiin nykyistä parem-

min käyttöön. Tyypillistä on, että lapset ja nuoret eivät tiedosta ryhmässä käyttäytymisen lainalaisuuksia, eikä heillä ole käytössä sanastoa, jolla käsitteellistää ja reflektoida omaa käytöstään ryhmässä. Ryhmää tarkastellaan toiminnan ja tavoitteiden kautta, ei niinkään ryhmän jäsenyyden rakentumisen näkökulmasta.

Nuoret ja vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä pienryhmätoimintaan. He kokivat toiminnan edistävän nuorten hyvinvointia. Nuorille pienryhmätoiminnassa on tärkeää, että he saavat touhuilla samanikäisten kanssa, kuten eräs nuori kirjoitti. Opettaja oli havainnut luokassa, miten merkittävää nuorelle on, kun hän on saanut uusia kavereita pienryhmätoiminnan kautta. Kysymys siitä, mikä merkitys nuoren vertaisryhmällä ja nuoren ystävyyssuhteilla on hänen kehitykseensä, on tärkeä ja ajankohtainen.

Varhaisissa kehitys- ja persoonallisuuspsykologian teorioissa nimenomaan korostettiin lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, jolloin vertaisten kehityksellinen merkitys lapselle jäi vähemmälle huomiolle. Piaget ja Vygotsky toivat esiin vertaisten merkityksen lapsen kehitykselle. Piaget korosti vertaisten välisiä erimielisyyksiä ja konflikteja kognitiivisen kehityksen edistäjänä, Vygotsky puolestaan vertaisten yhteistyötä oppimisen edesauttajana. Viime vuosikymmeninä lasten ja nuorten vertaissuhteiden ja ystävyyssuhteiden merkitys on ollut yhä lisääntyvän mielenkiinnon kohteena. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010; Pulkkinen 2003.)

Tämän päivän näkemyksen mukaan nuoren ja lapsen suhteella vanhempiin ja vertaissuhteilla on erilaiset kehitykselliset tehtävät. Sekä vanhemmat että kaverit osallistuvat lapsen sosiaalistumisprosessiin yhdessä vastavuoroisesti toisiinsa vaikuttaen. Tämän päivän tutkimuksissa myös geneettisten ja perittyjen ominaisuuksien, kuten lapsen synnynnäisen temperamentin ja perheen vuorovaikutustapojen, yhteisvaikutus pyritään huomioimaan. Nuori, jolla on tietty temperamentti, herättää muissa tietynlaisia tunteita niin kodissa kuin kodin ulkopuolella. Hän myös hakeutuu tietynlaisiin kaveriporukoihin, ja luo näin itselleen sosiaalisia ympäristöjä ja malleja, jotka jatkossa vaikuttavat hänen kehitykseensä. Nuoren toverit vaikuttavat lapsen jokapäiväiseen käyttäytymiseen, kun taas vanhempien vaikutukset liittyvät arvoperustoihin – toverit voivat vaihtua, mutta

kodin vaikutus kestää pitkään. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010; Pulkkinen 2003.)

Ystävyysuhteet opettavat nuorelle ennen kaikkea käyttäytymisen normeja. Nuoruusiän ystävyysuhteissa korostuvat läheisyys, salaisuuksien jakaminen ja itsen tutkiskelu yhdessä ystävän kanssa. Tässä iässä ollaan tarkkoja pukeutumisesta, kielenkäytöstä ja käyttäytymisestä. Koulumaailmassa lapsille tulee yhä tärkeämmäksi se, että millaisen vaikutelman he itseltään ikätovereilleen antavat. Ystävyysuhteille annetut merkitykset ja näiden suhteiden laatu näyttävät olevan erilaisia tytöillä ja pojilla. Suomalaisessa tutkimuksessa todettiin kuudesluokkalaisten tyttöjen kokevan ystävyysuhteissaan poikia enemmän läheisyyttä. Tytöt korostivat ystävien välisen lojaaliuden merkitystä poikia enemmän ja olivat ystävistään riippuvaisempia kuin pojat. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset, joilla on vastavuoroinen ystävyysuuhde (verrattuna niihin, joilla tällaista ystävyysuuhdetta ei ole), tulevat uusiin ryhmiin helpommin, ovat yhteistyökykyisimpiä, vähemmän aggressiivisia ja joutuvat harvemmin konflikteihin muiden lasten kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010; Pulkkinen 2003.)

Ystävillä on merkitystä siihen, miten lapsi viihtyy koulussa, ja kuinka myönteisesti hän suhtautuu koulunkäyntiin. Murrosikäiselle lapselle edes yksi hyvä ystävä, jonka kanssa jakaa kehityksen tuomia muutoksia kuten ihastumisia, on merkityksellinen. Ystävyysuhteiden kehityksellinen merkitys korostuu niillä lapsilla tai nuorilla, joilla on ongelmia perhesuhteissa. Hyvä ystävä voi suojata lasta perheessä esiintyvien ongelmien kielteisiltä vaikutuksilta. Lapset ja nuoret voivat jakaa huolensa hyvien ystävien kesken. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010; Pulkkinen 2003.)

Nuorelle merkityksellistä ei ole vain se, onko hänellä ystäviä ja paljonko näitä on, vaan myös se, keitä nämä ystävät ovat, ja millainen on ystävyysuhteen laatu. Nuoret, joiden ystävyysuhteissa on vain vähän keskinäistä välittämistä, tukea, apua ja läheisyyttä tai paljon konflikteja ja vain vähän keinoja ratkaista niitä, kokevat itsensä yksinäisemmiksi kuin nuoret, joiden ystävyysuhteet tarjoavat myönteisempiä kokemuksia. Ystävyysuhteissa opitaan asioita, joita tarvitaan myöhemmin läheisissä ihmissuhteissa. Vertaisryhmässä opitaan enemmänkin taitoja, joita tarvitaan työelä-

mässä ja erilaisissa ryhmissä toimimisessa sekä yhteiskunnassa laajemmin. Ystävyyssuhteiden laatu ennustaa nuoren hyvinvointia. (Pulkkinen 2003.)

” – ryhmän jäsenet eivät juuri kiusaa toisiaan välitunneilla” tote- si opettaja vastauksessa. Opettaja on huomannut myös, miten pienryh- mätöiminta on edistänyt ja vahvistanut nuorten keskinäisiä kaverisuh- teita. Pienryhmätöiminnalla on merkittävä rooli myös koulukiusaamisen ehkäisyssä. Vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun kautta nuori oppii paljon itsestään ja ominaisuuksistaan. Kaikkien nuorten ei tarvitse olla koululuokan tähtiä, mutta kohtalainen toverisuosio kuitenkin suojaa nuorta ongelmilta. Torjutuksi joutuminen on kehityksellinen riski, joka johtaa muun muassa yksinäisyyteen, eristäytymiseen ja kiusatuksi joutu- miseen. (Pulkkinen 2003; Salmivalli 2005.)

Tutkimusten mukaan Suomen peruskouluissa kiusataan toistuvasti jopa yhtä lasta kymmenestä. Kahdenkymmenen oppilaan luokassa on ar- violta yksi tai kaksi lasta, joita kiusataan. Kiusattujen lisäksi kouluissa on lukuisia oppilaita, jotka joko itse kiusaavat, seuraavat kiusaamista sivusta tai pelkäävät tulewansa kiusatuksi. Jo pelko kiusatuksi tulemisesta voi hei- kentää oppilaiden viihtymistä koulussa. (Salmivalli 2005)

Ryhmätason tekijät vaikuttavat myös siihen, että lapset, joilla on tietty- jä yksilöllisiä ominaisuuksia ja taipumuksia, saattavat eri ryhmissä toimia hyvinkin eri tavoin. Esimerkiksi yhdenmukaisuuden paineet tiettyssä ryh- mässä saavat yksittäisen nuoren tekemään asioita, joita hän ei muuten te- kisi. Sosiaalinen konteksti vaikuttaa myös siihen, käyttäytyykö aggressiivi- sia asenteita omaava lapsi aggressiivisesti, eli vahvistavatko ryhmän normit ja asenteet aggressiivista käyttäytymistä. Näin ollen esimerkiksi kiusaami- sen vähentämiseksi ei tule kiinnittää huomiota ainoastaan yksilöiden ris- kien poistamiseen, vaan myös niihin ympäristön asenteisiin, joissa kiusaa- mista esiintyy. (Salmivalli 2005.) Näin pienryhmätöiminnassa olevat sään- nöt, arvot ja normit näyttivät vaikuttavan suotuisasti koulukiusaamista eh- käiseissä asenteissa.

Tekeekö seura kaltaiseksi? Usein keskenään aikaa viettävät nuoret muistuttavat toisiaan monessa suhteessa. Esimerkiksi yksittäisen nuoren koulumotivaatio ja sosiaalinen käyttäytyminen on usein samanlaista kuin

hänen ystävillään tai sen porukan jäsenillä, joiden kanssa hänellä on tapana viettää aikaa.

Ryhmä on harvoin yhtenäinen ja ristiriidaton. Ryhmälle on ominaista harhautua sille annetusta perustehtävästä. Tämä näkyy esimerkiksi koulussa oppiaineen sivuuttamisena, välitunneilla kiusaamisena tai kotona läksyjen laiminlyöntinä. Osallistuessaan ryhmään yksilön käytös muuttuu, ja häntä ohjaavat ryhmässä vallitseva dynamiikka ja ryhmän paine. W.R. Bion (1979) puhuu ryhmän perusolettamuksesta, siis ryhmän tehtävästä säilyttää ryhmä. Tämä eroaa tavoitteellisista, rationaalisista funktioista, joita varten ryhmät yleensä syntyvät, kuten yhdessä oppiminen, harrastaminen ja niin edelleen. Ryhmälähtöiselle käyttäytymiselle on tyypillistä taistele tai pakene tyyppinen käytös tai klikkiytyminen, jonka tarkoitus on joko taistella tai paeta ryhmän olemassaolosta. Kun ryhmät läpikäyvät näitä sisäisiä ryhmälähtöisiä prosesseja, ne näyttävät harhautuvan kauas perustehtävästä, esimerkiksi oppimisesta, jota varten ryhmä on alun perin perustettu.

Tieto siitä, millaisia tunnetiloja pienryhmään meneminen ja osallistuminen käynnistävät, on ensiarvoisen tärkeää. Yksilökeskeisyyttä korostavassa yhteiskunnassa ryhmän merkitys jää usein vähälle ja välineelliselle tasolle, vaikka itse ryhmä vaikuttaa käyttäytymiseen olennaisesti. Ryhmään liittyvän tiedon ymmärtäminen ja tulkitseminen auttaa sekä ryhmän ohjaajaa että ryhmän jäseniä. Ryhmään liittyvän sosiaalisen tiedon näkyväksi tekeminen ja sanoittaminen ovat kuitenkin vähäistä. Roolin muodostuminen, konfliktien ratkaiseminen tai ryhmän epävirallinen johtajuus ovat näkyviä ja jokapäiväisiä ryhmäilmiöitä, joista puhutaan vähän ryhmään liittyvänä ilmiönä. Eristäytyminen ryhmästä näyttäytyy huolestuttavana piirteenä. Ryhmään kuuluminen on hyväksyttävämpää. Vetäytymisen taustalla on ryhmä, josta on syystä tai toisesta haluttu pois. Sen sijaan, että nähdään ryhmä itsestään selvästi eheyttävänä välineenä, pitäisikin tutkia ryhmässä ilmeneviä prosesseja ja suhteita. Sanoittamalla ryhmän rooleja, toimintatapaa, ajatuksia ja tunteita päästään lähemmäksi yksilöiden tunnetiloja, ja voidaan vaikuttaa käsitykseen itsestä. Tulemalla tietoisemmaksi omasta käytöksestä myös muutos mahdollistuu.

Merkittävät kasvattajat

Vanhemmat ja opettajat arvostivat sitä, että nuori voi pienryhmätoiminnan kautta tutustua erilaisiin harrastuksiin. Nuoren kannustaminen erilaisiin harrastustoimintoihin on ammatilliselle nuorisotyölle kasvatusmenetelmä sekä toimiva kasvatusväline olla suhteessa nuoren kanssa (Soanjärvi 2011, 101). Tämä tukee myös vanhempien kasvatustyötä. Vanhemmat toivat ilmi, että heillä ei ollut mahdollisuuksia tukea nuoren harrastustoimintaa ajan puutteen vuoksi. Vanhemmat kokivat, että pienryhmätoiminnan ohjaajat ovat mukavia ja asiansa osaavia. Vanhempien vastauksissa korostui vahvasti ohjaajien merkitys nuoren viihtymiselle pienryhmätoiminnassa.

Nykykuorelle maailma näyttyy samanaikaisesti ehtymättömien mahdollisuuksien paikkana mutta myös jatkuvana epävarmuuden näyttämönä. Nuorten elämän muuttuneet reunaehdot asettavat myös aikuiset ja kasvattajat uuteen tilanteeseen, jossa epävarmuuden sietämisestä ja rinnalla kulkemisesta tuleekin työn keskeinen sisältö. Aiemmin hyvin tekeminen ja normeihin sitoutuminen takasivat nuorille tulevaisuuden, kun nyt persoonalla ja omilla kyvyillä hallita stressiä sekä tulla toimeen ryhmässä on vahvempi painoarvo. (Wood & Hine 2009, 6; Beck 1992.)

Pienryhmätoiminnasta vastaavat erityisnuorisotyöntekijät kuvasivat keskusteluissa itsensä kasvatustyöntekijöiksi. Pienryhmätoiminta on koululaitoksen ulkopuolella tapahtuvaa epävirallista kasvatusta, jota eivät ohjaa kirjoitetut ja viralliset asiakirjat kuten opettajilla koulussa. (ks. Soanjärvi 2011, 100.) Pienryhmätoimintaa ohjaa ART- menetelmä sekä nuorisotyöntekijöiden näkemys hyvästä kasvatuksesta. Kasvatustietoisuus erottaa ammatillisen nuorisotyöntekijän ja vapaaehtoisuudelta nuorisotyötä tekevän toisistaan (Soanjärvi 2011, 101).

Nuorisotyöntekijän roolina voi olla nuoren opastaja ja ystävä. Tässä aineistossa nuoret kokivat erityisnuorisotyöntekijät turvallisina aikuisina. Nuorten on mahdollista pohtia identiteetin etsintään liittyviä kysymyksiä sekä saada tukea moraalisiin, eettisiin ja käyttäytymiseen liittyviin kysymyksiin turvallisten kasvattajien kanssa. (ks. Nieminen 2007, 36.)

Lähtökohtaisesti nuorisotyön näkökulma perustuu ongelmiin nuoruudessa, ei niinkään nuorissa itsessään (France 2009, 21). Nuorisotyöntekijöiden työhön liittyy vahva kontekstisidonnaisuus ympäröivän maailman kanssa. Kompleksisen maailman avaaminen ja siitä keskusteleminen sekä nuoren tilanteen ymmärtäminen ovat nuorisotyössä tekemisen ydintä. Vierellä kulkeva aikuinen tarjoaa peilin, ja saa myös nuoren tulemaan tietoisemmaksi maailmasta, jossa hän elää. Monialainen yhteistyö on askel suuntaan, jossa myös työmuoto näyttäytyy nuorelle maailmana, missä kukaan ei tee yksin, eikä kenenkään tarvitse pärjätä yksin. (Hine 2009, 38.)

Opettajilta kysyttiin kyselyssä, minkälaisia vaikutuksia pienryhmätoiminnalla on ollut oppilaan käyttäytymiseen koulussa. Opettaja kertoi vastauksessaan seuraavasti: «Ainakin pienryhmäpäivänä odotetaan koulun päättymistä! Ehkäpä se kannustaa jaksamaan.» Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että nuorisotyöntekijät tavoittelevat kasvatusotteellaan hyvää elämää nuorelle. Hyvän elämän tavoittelemisen ja usko nuoren kykyyn saada aikaan muutoksia omaan käyttäytymiseensä ohjaavat osaltaan pienryhmätoiminnan kasvatusystyötä. Pienryhmäohjaajille kasvatus on myönteinen asia, jonka tavoitteena on saada nuori vaikuttamaan itse omaan elämäänsä. Näin työn lähtökohtana ei nähdä pelkästään nuoren ongelmia ja vaikeuksia, vaan tavoite on saada aikaan myönteistä muutosta nuoren käyttäytymisessä. (ks. Soanjärvi 2011; Värri 1997.)

Kasvatustyö, jonka lähtökohtana on nuoren subjektiivisuus, on haasteellista. Erityisnuorisotyöntekijöiden on kyettävä pienryhmätoiminnassaan tulkitsemaan ja tunnistamaan nuorten tarpeita ja odotuksia. He joutuvat siehtämään sen, että heillä ei ole legitimoitua asemaa nuoriin kuten kouluihmissa. Nuoren ei ole pakko osallistua toimintaan. Luottamuksellinen suhde nuorisotyöntekijän ja nuoren kanssa syntyy vähitellen erilaisen toiminnan kautta. Epämääräiseltä vaikuttava biljardin tai pingiksenpeluut ovat keinoja, joilla osaltaan nuorisotyöntekijä luo dialogista ja vuorovaikutuksellista suhdetta nuoren kanssa. (vrt. Soanjärvi 2011.)

Nuoren kanssa työtä tekevän täytyy olla tietoinen omasta työstään, jossa hän edustaa aina yleistä mielipidettä, mediamaailman muovaamaa kuvaa ja yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevia normeja. Nuorisotyöntekijän

rooli nuoren kanssa on usein ohjaaja, filosofi ja kaveri. Kaikkea tätä, mutta ei mitään rooleista ainoastaan. (Paune 2009, 215 ja 255.)

Tässä aineistossa näytti siltä, että luottamuksellinen suhde nuoren ja erityisnuorisotyöntekijöiden välille oli syntynyt. Pieni ryhmä edesauttaa kiinteän vuorovaikutuksen syntymistä ryhmän jäsenten välille. Näytti siltä, että kyselyyn osallistuneet nuoret olivat sitoutuneita, tyytyväisiä ja motivoituneita toimimaan pienryhmässä.

Nuorisotyö kodin ja koulun välistä yhteistyötä edistämässä

«Koska osa pienryhmän järjestämisestä taisi mennä koulun piikkiin – vanhemmat olivat tyytyväisiä», kirjoitti opettaja. Miksi näin? Koulu on instituutio, jonka arki rakentuu ajan, lukujärjestyksen ja opetussuunnitelman mukaisesti. Koulun avoimuudesta ja suuntautumisesta ympäröivään yhteiskuntaan on keskusteltu. Moniammatillinen työtapana on vakiintunut kouluissakin. Mikä rooli nuorisotoimella on koulun arjessa?

Pienryhmätoiminta on yksi nuorisotyössä käytetyistä menetelmistä. Ryhmien kanssa toimiminen edustaa nuorisotyössä yhteisöllistä osaamista. Koulun arjessa on käyttöä yhteisöpedagogien osaamiselle. (Kuivakangas 2009.) Korkeakoulututkintonimike yhteisöpedagogi viittaa juuri tällaiseen osaamiseen ja nostaa esiin myös pedagogiset taidot. Nuorisotyössä formaalin oppimisen rinnalla korostuu nonformaali oppiminen. Koulutuksen tulisi antaa taitoja jokapäiväiseen elämään (Kraav 2005, 15–16). Elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen rakentuminen osana koulun arkipäivää on kuitenkin jäänyt vähälle huomiolle. Koulua ja sen toimintaa voidaan tarkastella ryhmän ja yhteisön näkökulmasta (Kuivakangas 2011).

Yksittäinen nuorisotoimen työmuoto vaikuttaa laajalti eri toimijoihin. Koulun ja vanhempien välisestä yhteistyöstä on puhuttu paljon, mutta nuorisotyön ja vanhempien välisestä yhteistyöstä vähemmän. Tässä aineistossa ei noussut esille jännitteitä tai ristiriitoja opettajan ja erityisnuorisotyöntekijöiden välillä. Opettaja koki pienryhmätoiminnan edistävän ja tukevan hänen kasvatustyötään koulussa. Opettaja toivoikin, että yhteistyö voisi olla tiiviimpää. Esimerkiksi opettaja toivoi, että pienryhmätoimintaa

järjestettäisiin viikonloppuisin kerran tai pari kertaa kuukaudessa. Toiminta voisi olla ohjattua läksyjen tekoa, keskustelua tavoista tai yhteisesti toteutettu vanhempainilta.

Aineiston perusteella yhteistyön tiivistäminen nostaa esiin myös kysymyksen pienryhmätoiminnan todellisesta funktiosta. Käsitetäänkö pienryhmätoiminta tehtävänä, jolla edistetään koulun toimintaa ja oppimista, vai nähdäänkö pienryhmätoiminta sosiaalisten taitojen harjoittelun paikana ja laajemmin nonformaalin oppimisen areenana. Nuorisotyön lähtökohta on lapsen ja nuoren oman näkökulman huomioiminen ja sen tukeminen. Koetun perusteella uskallammekin väittää, että pienryhmätoiminnan käyttöön liittyviä mahdollisuuksia koulun ja nuorisotyön yhteistyömuotona on vasta raapaistu pinnalta.

Lähteet:

- Banks, Sarah. 2009. Ethics and values in work with young people. Work with young people ed. Jason Wood & Jean Hine. Sage
- France, Alan. 2009. Changing conceptions of youth in late modernity. Work with young people ed. Jason Wood & Jean Hine. Sage
- Goldstein, Arnold, Glick Barry & Gibbs, John. C. 1998. ART. Aggression, Replacement, Training. Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille. Helsinki: Nord Print.
- Hine, Jean. 2009. Young people's lives: taking a different view. Work with young people ed. Jason Wood & Jean Hine. Sage
- Kraav, Inger. 2005. Kraav, I., 2005. Õpiedutus ja koolist väljalangemine kui sotsiaalse tõrjutuse eeldus ja tagajärg. In „Õpiedutuse tekkepõhjusted põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate arvamuste põhjal.“ Tartu. Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium. Ühiskondlik Pedagoogika Uurimuse Instituut.
- Kuivakangas, Johanna. 2009. Yhteisölliset sekatyömiehet valtaavat koulut. Teoksessa Lind, K. (toim.) Mahdollisuuksien maailma. Näkökulmia yhteisöpedagogien (AMK) koulutukseen ja työhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu Sarja C. Opimateriaaleja 19.

- Kuivakangas, Johanna 2011. Kohti yhteisöllistä koulua. Teoksessa Pohjola, K.(toim.) Uusi koulu. Oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kyrönlampi- Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki:Kirjapaja.
- Paune, Malcom. 2009. Modern youth work: 'Purity' or common cause? Work with young people ed. Jason Wood & Jean Hine. Sage
- Pennington, Donald C.2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Jean Wood and Jean Hine Introduction: The changing context of work with young people s. 6
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoima ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Soanjärvi, Katariina 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. University of Jyväskylä: Jyväskylä studies in education, psychology and social research 413.

Elisa Männistö

Nuorisotyö päihteettömyyteen kannustamassa

PP eli Päihteen Porukka on Ylivieskan alakoulujen, Jokirannan koulun ja Ylivieskan kaupungin nuorisotoimen yhteinen malli nuorten päihteettömyyteen kannustamisessa ja tukemisessa. Keskeisin tavoite PP:ssä on nostaa päihdekokeilujen ikärajaa vähintään malliin sitoudutun ajan yli. Käytännössä toiminta koostuu PP-tunneista, luennoista, kilpailuista, tapahtumista ja PP-retkestä.

PP-mallin kehittäminen aloitettiin syksyllä 2008 Jokirannan koulun seitsemäsluokkalaisten parissa; kolmessa vuodessa PP ulottui kaikkiin yläkoulun luokka-asteisiin. Syksyllä 2011 mukaan PP:an saatiin kaupunkimme kaikkien alakoulujen viides- ja kuudesluokkalaiset. Heti aloitettuaamme alakoululaisten PP-toiminnan tajusimme, että päihteettömyyteen kannustaminen olisi pitänyt jo alussa kohdentaa alkamaan alakoulun puolelta jatkuen yläkouluun. Toiminta alakoululaisten kanssa on ollut erityisen kannustavaa kaikille PP:n toimijoille.

PP-malli on monialainen yhteistyömalli. Toiminta on vahvasti koulun ja nuorisotyön yhteinen malli. Alkusysäys mallin kehittämiseen saatiin ehkäisevän päihdetyön monialaisen yhteistyöryhmän kokouksessa. Tarpeen mukaan mukana on ollut myös muita tahoja, kuten lääkäreitä. PP:a hallinnoidaan nuorisotoimessa. Rahoitusta kehittämiseen ja toteuttamiseen saatiin EU:n Leader-ohjelmasta, jonka paikallistoimijana on Rieska-Leader. Rahoituksen osalta hankekausi loppuu vuoden 2012 aikana., mutta PP-toiminta jatkuu. Ylivieskan kaupunki päätti vakinaistaa toiminnan osaksi kaupunkimme perusnuorisotyötä. Käytännössä PP-toiminnasta vastaa PP-ohjaaja, lisäksi monialaiseen tiimiin kuuluu kaksi opettajaa ja nuorisosihteeri. Toimintaa tukee Jokirannan koulun vanhempainyhdistys.

Miksi lähdimme kehittämään PP:a? Asiaa voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Nuorten päihteidenkäyttö, sekä siihen puuttuminen ovat nuorisotyön keskeisiä kysymyksiä. Ehkäisevä päihdetyö osana kasvatuksellista ohjausta on yksi nuorisotyön tärkeistä periaatteista. Erilaisia keinoja nuorten päihteidenkäytön kokeiluihin nostamiseksi mietitään, ja suunnitellaan puuttumiskäytäntöjä. Alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäyttö on yksi suurimmista terveysongelmista kaikissa länsimaissa (Aalto-Setälä, Marttunen & Pelkonen 2003, 3).

Päihdekeskusteluissa usein asenne on se, että on hyväksyttävää kertoa pitkäksi menneen illan väsyttävän tai esimerkiksi tarvitsevana ”totaalisesta nollausta” välillä. Nuorisoin idolit toittavat ”pienissä häissä” ja ”selvästi hyvä päivä” -kielikuvissa, joissa ihannoidaan humalahakuista juomista. Yhä pienemmät toistavat laulujen sanomaa. Krapula ja humalatoilailut ovat hyväksyttävä puheenaihe. Alkoholista kieltäytyvää henkilöä pidetään kummajaisena, ja hänen tulee selittää toimintaansa. Valitettavasti nämä asenteet ovat liian usein vallalla myös alaikäisten ajattelussa. Toivomme, että PP antaisi hyväksyttävän syyn kieltäytymiseen ja vahvistusta sille, että kaikkien ei ole pakko kokeilla tai käyttää päihkeitä. Haluamme myös välittää positiivisuutta päihdeettömyyttä kohtaan ja korostaa sitä, että päihitteet eivät kuulu alaikäisille.

PP-mallin perusta

PP-mallissa pyrimme toimimaan ennaltaehkäisevästi. Tavoitteena on saada nuoret pitäytymään päihdekokeiluista vähintään malliin sitoudutaan kyseisen ajanjakson ajan. Päätöksen PP:an mukaan lähtemisestä tekevät luokkien lisäksi oppilaat perheineen. Sitoutuminen päihdeettömyyteen tulee vahvistaa oppilaan ja huoltajan allekirjoituksilla. Yksi tärkeä asia on se, että toivomme perheiden ottavan PP:n myötä päihdeasiat mukaan keskusteluihin nuorten kanssa.

Lukuvuoden mittaan järjestetään PP-tunteja, luentoja ja yhteistä tekemistä kaikille oppilaille tai ainoastaan PP:laisille. Ohjelma vaihtelee kuu-kausikilpailuista tai -tehtävistä yhteiseen muotinäytökseen ja keikkoihin. Osa toiminnoista tapahtuu kouluajalla, osa taas oppilaiden vapaa-ajalla.

Päihteettömyydessä onnistuneet oppilaat pääsevät kevätkauden lopussa yhteiselle PP-retkelle. Muissa aktiviteeteissa otamme kaikki oppilaat mukaan toimintaan. Lisäksi tarjoamme muun muassa mahdollisuutta lähteä mukaan tupakoinnin lopettamisryhmään, joka on suunnattu PP:n ikäluokille, lähinnä lääkouluaikäisille nuorille.

PP - mallin perusta pohjautuu ajatukseen, että mallissa luodaan monialainen yhteistyömalli kodin, koulun ja nuorisotoimen yhteistyölle. Tavoitteena on nuorten varhaisten päihdekokeilujen ja päihteenkäytön ehkäisy. Pyrkimyksenä on luoda yhteisöllinen ja osallistava menetelmä, joka on yksi suojaava tekijä nuoren elämässä.

Päihteenkäytön aloittamisia viivästyttämisen sekä päihteettömyyden edistäminen on vaativaa ja monitasoista toimintaa, joka edistää lasten, nuorten ja heidän perheidensä terveyttä. Se on samalla suojaavaa toimintaa ja voimavarojen varmistamista yksilö-, perhe- ja yhteisötasolla. (Pirkanen 2007, 16.) Päihdetyön näkökulmasta suojaava tekijä on yksilön, tämän läheisten, ympäristön tai yhteiskunnan ominaisuus, joka vahvistaa ihmisten halua ja kykyä välttää häiriöitä aiheuttavaa toimintaa. Tällaista toimintaa ovat päihteen käyttö, haitallinen päihteen käyttötapa tai häiriöistä aiheutuvat haitat. Yksi mahdollisuus vaikuttaa päihteen käyttöön tai haittoihin on vahvistaa ilmiöön vaikuttavia suojaavia tekijöitä. (Taarnala, 2006, 2.)

Ehkäisevän päihdetyön yleisenä tarkoituksena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tukemalla päihteettömiä elintapoja sekä vähentämällä päihteen käyttöä ja käytöstä aiheutuvia haittoja. Monesti ehkäisevä työ kohdennetaan erityisesti nuoriin ikäluokkiin. Vaikka nuorten päihteen käyttö on vähentynyt alle 18-vuotiaiden ikäluokissa koko 2000-luvun ajan, työtä nuorten parissa on jatkettava, jotta myönteinen kehitystrendi säilyy. Ehkäisevä päihdetyö tulee nähdä pysyvänä osana nuorisokasvatusta, joka tavoittaa aina uudet ikäluokat. Perusteetonta syyllistämistä ja mustamaalaamista nuorista päihteenkäytön ongelmaryhmänä ei tulisi tehdä. Moralisointi, leimaaminen ja syyllistäminen ovat osoittautuneet huonoiksi keinoiksi vaikuttaa päihteen käyttöön. Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön lähestymiskulma on humaani ja yksilöä arvostava, ei ongelmakeinen. (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 1–3.)

Alakoululaisten ja yläkoulua aloittavien seitsemäsluokkalaisten kanssa tehtävä työ on hedelmällistä. Heitä on mahdollista innostaa ja haastaa mukaan yhteiseen toimintaan ja tavoitteeseen. Heidän kanssaan on helppo suunnitella päihdeetöntä toimintaa. Haasteet kasvavat suuremmiksi ylemmille luokille siirryttäessä. Päihdekriittisten seitsemäsluokkalaisten muuttuminen päihdemyönteisiksi yhdeksäsluokkalaisiksi selittyy kouluyhteisöjen vuorovaikutuksesta toisiinsa. Päihdekriittinen yhteisö voi tukahduttaa nuoren kiinnostuksen päihteiden käyttöön, ja päinvastoin. (Helmiö 2010, 111.)

Päihdevalistus mielletään usein keskeiseksi, ellei jopa ainoaksi oikeaksi, ehkäisevän päihdetyön muodoksi. Kylmäsen (2005, 9) mukaan se on valistuksen lisäksi toimintaa, jolla ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä vaikuttamalla päihteiden saatavuuteen, hintaan, päihteitä koskeviin asenteisiin ja tietoihin, käytötapoihin sekä ongelmakäyttöä synnyttäviin olosuhteisiin ja sitä tukevaan kulttuuriin. PP-mallissa pyrimme ensisijaisesti vaikuttamaan asenteisiin ja tietoihin, joiden kautta toivomme päihteidenkäytön jäävän kokonaan pois tai siirtyvän vähintäänkin mallissa mukanaoloajan jälkeiseen aikaan tai yli kahdeksantoista vuoden suojaikarajan. Kokeiluiän siirtyessä korkeammaksi riski päihteiden ongelmakäytölle pienenee.

Nuori toimijana PP:ssa

Oppilaiden osallisuus on tärkeä osa PP-mallia. Tarkoitus ei ole tarkoitus tarjota kaikkea valmiina oppilaille, vaan vapaaehtoisista oppilaista koostuva PP-raati on luokkien ääni PP:ssa. Raatiin kuuluvat PP:laisten edustajat tuovat ja vievät viestiä sekä ideoita oppilaiden ja mallin aikuisten välillä. Tätä osallisuutta haluamme vahvistaa edelleen, ja olemmekin kehittämässä uudenlaista työtapaa yläluokkalaisten vapaaehtoisuuden ja osallisuuden vahvistamiseksi.

Gretschel (2007, 1) painottaa osallisuudessa tunnetta itsestä toimijana. Nuoren tulee tuntea pätevyytensä ja pitää omaa rooliaan yhteisössä merkittävänä. Yhteisöllisyys taas on Helmiön (2010, 106–113) mukaan asia, joka syntyy luonnostaan, jos ihmisillä on hyvä olla. Nuorten yhteisöissä luotta-

mus ja omana itsenä oleminen korostuvat erityisesti silloin, kun omaa tyyliä ja persoonaa haetaan. Yhteisö koetaan turvalliseksi, jos oma rooli ryhmässä on omaa ajatusmaailmaa vastaava. Kavereiden vaikutus on suuri vaiheessa, jolloin muokataan omaa elämäntavotusta sekä omaa itseä. Yhteisön jäsenillä on suuri vaikutus yhteisöön, yhteisöllisyyden voimakkuus on nuoruuden erityispiirre. Jos yksilö on vahvasti osallisena yhteisössä, hän voi omalla asennoitumisellaan vaikuttaa koko yhteisön asenteisiin. Vaikka päihdekriittinen henkilö ei saisikaan päihdemyönteisiä käännytettyä päihdekriittisyyteen, päihdekäyttäytymiseen voidaan vaikuttaa huomattavasti.

Nuorten päihdekulttuureissa yhteisöllisyydellä on oma tarkoituksensa. Jokainen haluaa oman yhteisönsä hyväksyntää. Ajatus päihteiden käytöstä on vuorovaikutuksesta johtuvaa, harvoin nuori keksii sen tyhjästä. Päihteidenkäyttötilanteet ovat lähes poikkeuksetta sosiaalisia tapahtumia, joissa tavoitteena on juhlistaa ja kokea hyvää oloa. Nuorten päihteidenkäyttö on aina myös suunniteltua, sillä päihteiden hankkiminen ilman välikäsiä on nuorelle mahdotonta. (Helmiö 2010, 107–108.)

Nuoret puhuvat usein, että vaihtoehtoinen tekeminen olisi ratkaisu päihteiden käyttämisen vähentämiseen. Tällöin yhteisön toiminta osoitetaan muualle. Tekemisen tulisi kuitenkin olla yhteisöstä lähtöisin, jotta kiinnostus pysyy. Mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja yhteisölle voi syöttää, mutta yhteisö ohjaa toimintaansa omalla osallisuudellaan ja päätöksillään. (Helmiö 2010, 113.) Juuri tähän kysymykseen haluamme PP:ssa paneutua, haluamme tarjota vaihtoehtoja toimintaa nuorten päihteidenkäytölle. Tavoitteenamme on kehittää malleja ja vaihtoehtoja, jotta nuorten osallisuus ja oma vaikuttaminen toimintaan pysyisi vahvana.

Viattomuus ja kokemattomuus ovat nuoruuden piirteitä, aikuisuuteen taas kuuluu kokemus ja tieto. Viimeksi mainittuja asioita kertyy vain kokeilemalla ja elämällä. Nuoret mieltävät päihteet aikuisuuteen. Ympäristön esimerkit antavat mallin päihteistä ja niihin kuuluvista tavoista ja rituaaleista. Aikuisuuteen valmistautuvilla nuorilla on tahto kokeilla päihteitä, joista esimerkiksi suomalaisissa lauluissa kerrotaan ja jota tosi-tv:ssä näytetään. Alle 18-vuotiailla päihteiden käyttö on laissa kielletty. (Helmiö 2010, 106.) PP:ssa pyrimme perustelemaan asioita välineinä esimerkiksi PP-tunnit sekä päihdetietoutta jakavat vierailijat.

Lopuksi

Kirjoitan tätä artikkelia vapun jälkeisenä päivänä. Juuri eilen luin Iltalehdestä suuresta määrästä lastensuojeluilmoituksia vapun aikaan, melkein pä kaikissa alkoholi oli osallisena. Samassa uutisessa oli myös poliisin kommentti nuorten alkoholin käytöstä: ”*Monet nuoret, jotka eivät yleensä käytä alkoholia, joutuvat vappuisin, koulujen päättyessä ja uutena vuotena joukkopainostuksen alaisiksi, ja juovat alkoholia.*” Ehkä meidän pitäisi entistä enemmän rohkaista nuoria omaan ajatteluun ja omiin valintoihin. Iltalehden kaltainen uutinen tulee mitä luultavimmin toistumaan useaan kertaan vuodessa, tavallisesti juhlapyhien tai lomien alkamisen ja loppumisen aikaan.

Lopuksi liitän tähän jostain vuosia sitten tallentamani Toivo Pyhtilän lauseen, joka kuvaa hyvin nuoruutta ja sen läpikäymistä valintojen viidakossa. Valintoja elämme läpi jokainen joka päivä, pieniä ja suuria, isona ja pienenä. Valinnoista ja niiden vaikeudesta PP:ssakin viime kädessä on kyse. Ne jokaisen on tehtävä itse, yhteisössään.

”Kukaan ei voi toisen puolesta elämäntietä kulkea.

Jokaisen on se itse tehtävä.

Mutta voimme herättää ihmisessä olevat voimat heidän valintakykynsä kehittämiseen. Elämänsä ja tekojensa arvioimiseen.”

Lähteet

- Aalto-Setälä, Terhi & Marttunen, Mauri & Pelkonen, Mirjami 2003. Nuorten päihdehäiriöiden varhaistunnistaminen. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Viitattu 1.5.2009.
http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/ohjeet_ja_suositukset/paihdehairiot.pdf
- Gretschel, Anu 2007. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimus-verkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki.
- Helmiö, Susanna, 2010, Nuorten yhteisöllisyyden piirteitä päihdekulttuurissa. Teoksessa Kylmäkoski, Merja, Pylkkänen, Sanna, Viitanen, Rei-

- jo (toim.) Sarja C. Oppimateriaaleja 21. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) 2010. Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 21. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kylmänen, Petri 2005. Kun kaikki muutkin. Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Pirkanen, Marjatta 2007. Nuorten päihteettömyyden edistäminen. Varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet, no 140
- Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi 2009. Mitä on nuorisotalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja.
- Taarnala, Eerik 2006. Riskitekijät ja suojaavat tekijät. http://neuvoaantavat.stakes.fi/NR/rdonlyres/FA4F30DE-0363-45A2-B12C-96CC197AE507/0/taarnala_tekijat.pdf.

Aikku Eskelinen

Osallisuus on tekoja! Yhteisöt osallistajina

Lähes kaikki ihmiset kuuluvat johonkin yhteisöön. Ihmisen perustarpeisiin kuuluu laumaan liittyminen. Yhteisö antaa turvaa, kontrolloi ja luo normit. Hyvässä yhteisössä on sanaton sopimus luottamuksesta ja innostamisesta, on ”lupa toimia”.

Yhteisö voi perustua paikallisuuteen tai paikan rajat ylittävään yhteiseen ominaisuuteen. Jälkimmäisiä voidaan luetella paljon: rotu, kieli, uskonto, harrastus, historia, sosiaalinen tai taloudellinen asema ja niin edelleen. Yhteisöön kuuluva on yhteisönsä jäsen. Jäsenyys on tunne siitä, että kuuluu johonkin ja on henkilökohtaisissa suhteissa muiden yhteisön jäsenten kanssa. (Hyypä 2002, 25.)

Jäsenyys on merkityksellinen, sillä se tarjoaa yksilölle sisäisen psyykkisen maailman vaatimaa turvallisuutta ja mahdollisuutta samaistua yhteisöön tai sen jäseniin. Tunne, että kuulumalla yhteisöön sille voi antaa jotain, on myös merkityksellinen itsetunnon ja itsensä hyväksymisen rakennuspuu. (Hyypä 2002, 26.)

Ryhmän tai yhteisön koko, jäsenten tausta ja toiminnan tavoitteet vaikuttavat osallisuuden syntymiseen yhteisössä. On paljon kysymyksiä, jotka liittyvät nuorten yhteisöjen synergian ja yhteishengen syntymiseen. Ovatko ryhmän jäsenten roolit luontevia, ja syntyykö jäsenille tunne siitä, että on niin sanotusti ”lupa toimia”? Onko nuori vaikuttaja? Miten jokainen yhteisön jäsen voi käyttää luontevasti omaa persoonaansa työkaluna ja osallisuuden edistäjänä? Yhteisön tai ryhmän tietoa tulisi hyödyntää niin, että syntyy jakamista. Minun mielilauseeni on ”jaettuna elämä alkaa olla olemassa”.

Aidolle kansalaisyhteiskunnalle on keskeistä moninaisuus, joka pohjautuu ihmisten erilaisuuteen. Moninaisuus on rikkautta, jota pitää yllä

ihmisten kyky spontaaniin toimintaan, yllätyksiin ja luovuuteen – uusiin aloitteisiin. Kansalaisyhteiskunnassa näyttäytytään ja haetaan hyväksyntää omalle persoonalle. Ihmisten toisilleen antama tunnustus suo heille yksilöllisen identiteetin. Kansalaisyhteiskunnassa yhdistyvät siis moninaisuus, luovuus ja identiteetin rakentaminen. (Hautamäki ym. 2005,40.)

Yhteiset nuoret -työryhmä

Kajaanissa kokoontuva Yhteiset nuoret -työryhmä on saavuttanut suuren määrän kajaanilaisten nuorten parissa työskenteleviä toimijoita. Kaikille kiinnostuneille avoin Yhteiset nuoret on vapaamuotoinen ja monitoimijainen yhteistyöryhmä, jonka tavoitteena on koota nuorten parissa työskenteleviä yhteisen tiedon ja kokemusten äärelle. Ryhmä kokoontuu kuukauden välein ajankohtaisten kysymysten pariin.

Kokoontumisissa on ollut yhteensä yli 200 osallistujaa vuoden 2011 aikana, muun muassa kaupungin nuorisotyöstä, sosiaalitoimesta, työvoimapalveluista, hankkeista, seurakunnasta, eri vapaaehtoisjärjestöistä sekä kouluista ja oppilaitoksista. Yhteiset nuoret -työryhmän koollekutsujana toimii Tervein mielin Kainuussa -hanke.

Työryhmän kevään kokoontumisten yhdessä sovitut sisällöt ovat käsitelleet kajaanilaisen nuoren arkea monipuolisesti. Ohessa otteita kevään kokoontumisten teemoista:

- Moniammatillisuus nuorisotyössä ja uuden nuorisolain muutokset.
- Päihteiden välittäminen alaikäisille. Puuttumisen vaikeudet ja yhteisten mallien puute. Tilanne Kajaanissa NYT.
- Maahanmuuttajalapset ja -nuoret palveluissa.
- Mielen hyvinvointi.
- Vanhemmuuden tukeminen.
- Silmät auki -teema yhteistyössä Yle Kainuun radion kanssa.
- Nuorten peliriippuvuus.
- Maakunnallisen nuorisovaltuuston toiminnan esittely.
- Ennaltaehkäisevä lapsi- ja nuorisotyö.

Yhteiset nuoret -kokoontumisiin osallistuneilta on pyydetty palautetta ryhmän toiminnasta. Palautteen mukaan ryhmässä on muun muassa *syntynyt uusia yhteistyön muotoja, ja keskustelut ovat olleet ”silmiä avaavia”*. Lisäksi työryhmässä työskentely on *lisännyt ja vahvistanut tietämystä nuoren arjesta ja jokainen osallistuja pyrkii omalta osaltaan parantamaan kajaanilaista toimintakenttää*. Työskentely omalla sektorilla saattaa kapeuttaa omaa näkökulmaa asioista, ja ryhmä on antanut *uutta ajateltavaa ja ideointia omaan työhön*. Eräs vastaajista kertoi: *”On positiivista nähdä, miten paljon nuorten eteen Kajaanissa jo tehdään, ja miten paljon on kehittämisen halua. Yhteiset nuoret -työryhmä on tärkeä foorumi, joka nostattaa aiheita keskusteluun yli ammattirajojen.”*

Osallisuus

Kun puhutaan nuorten osallisuudesta ja vaikuttamisesta, puhutaan aina yksilöstä, ryhmästä ja yhteisöstä. Kysymys on yksilön kokemuksesta, joka ei voi syntyä ilman ryhmää tai yhteisöä. Yksin ei voi olla osallinen. Osallisuudessa on kyse myös laadusta, ja olennaista onkin kysyä, millainen osa ryhmää, yhteisöä tai yhteiskuntaa ollaan? Mikä tahansa osa ei riitä, vaan osallisuus syntyy tärkeyden tai merkityksellisyyden kokemuksesta. Nuori tuntee olevansa onnellinen, kun hän kokee, että hänellä tai hänen ryhmänsä kuulumisellaan on merkitystä. Yksilön kannalta osallisuuteen kuuluu oikeus nähdä ja kuulla tulemisesta. Kyse on vain siitä, että tulee hyväksytyksi omana itsenään. Osallisuus ei kuitenkaan voi olla pelkästään oikeuksia, vaan yhtä olennaisena osana siihen kuuluu vastuu muista ja muiden osallisuudesta. (Hanhivaara 2006, 32 - 33.)

Osallisuus on sosiokulttuurisen innostamisen keskeisiä kulmakiviä. Osallisuuden ehdottomana edellytyksenä voitaneen pitää yksilön sellaista kuulumista yhteisöön, joka ilmenee toisaalta yhteisöön kuulumisen tunteena ja kokemuksena siitä, että hän on sidoksissa ympäröivään maailmaan. Toisaalta osallisuus ilmenee osallisuutena yhteisön jäsenilleen tarjoamista oikeuksista ja aineellisesta hyvinvoinnista. Sosiokulttuurisen innostamisen yksi tavoite onkin tarjota ihmisille mahdollisuuksia päästä pois syrjäytyneisyyden tilasta ja tulla osaksi yhteisöä. Osallisuus on meil-

le tärkeää, henkilökohtaista ja merkityksellistä. Meille jokaiselle on tärkeää olla osa jotain kokonaisuutta. Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa mukana olemista, joka ei edellytä aktiivista sitoutumista yhteisön toimintaan tai toiminnan tavoitteisiin. (Kurki 2000, 8 - 36.)

Olen joskus kuullut termin ”matalan kynnyksen osallisuus”. Se tarkoittaa osallistujista lähtevää spontaania, omaehtoista, suunnittelematonta ja ”pientä” tekemistä. Nuoria tulee kannustaa matalan kynnyksen toimintaan. Tämä lisää yhteisöllisyyttä, luo hyvää henkeä ja vahvistaa porukkaa. Koen omassa työssäni olevani mahdollistaja. Kannustan nuoria ja olen aktiivisesti kuulolla ja herkkänä siinä, mistä nuoret puhuivat.

Toivottomuus on kuin suuri kuilu – pirteys on kuin kirpeä omena!

Kainuulaisten koulujen yläluokilla on järjestetty vuodesta 2008 alkaen teemajaksoja, joissa otsikkona on ollut Hyvä mieli – paha mieli. Teemajaksojen aikana oppilaat miettivät eri oppitunneilla, mikä heille tuottaa hyvää tai paha mieltä. Aihetta on käsitelty muun muassa äidinkielen, uskonnon, terveystiedon ja kuvaamataidon tunteilla. Oppilaiden tunteilla tekemistä kuvista, runoista, sarjakuvista ja tarinoista on koottu kattavia kuvataide- ja tarinanäyttelyjä koulujen käytäville.

Hyvä mieli - paha mieli teemaa on käsitelty tukioppilaiden kanssa aamunavauksissa. Teemaan liittyen järjestettiin myös vanhempainiltoja. Työskentelin tuolloin Tervein mielin Kainuussa -hankkeessa, ja olin yhdessä oppilaiden ja koulun aikuisten kanssa suunnittelemassa ja toteuttamassa jakson tapahtumia, ja toimin alustajana vanhemmille järjestetyissä vanhempainilloissa. Vanhemmat tutustuivat nuorten kokoamiin näyttelyihin ja keskustelivat siitä, miten voitaisiin parantaa kodin tunnelmapiiiriä myönteiseksi ja mikä on vanhempien omaa vastuuta siinä. Ruukinkankaan koulun tukioppilaat kokosivat nuorten näyttelyn myös Suomussalmen pääkirjastoon kahden viikon ajaksi kaikkien suomussalmelaisten nähtäväksi.

Hyvä mieli – paha mieli viikkojen järjestäminen on ollut hyvin myönteinen kokemus kaikille osapuolille. Tavoitteena on jatkaa edelleen kai-

nuulaisilla kouluilla tehtävää ennaltaehkäisevää ja kumppanuuteen perustuvaa työtä. Toiminnan avulla tuetaan nuorten ja aikuisten osallisuutta ja vertaistoimintaa sekä rohkaistaan vanhempia löytämään myönteisiä vuorovaikutuksen keinoja perheessä. Yhteistoiminnan avulla vahvistetaan myös nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten vuorovaikutusosaamista. Osallistavassa työotteessa aikuiselta vaaditaan rohkeutta heittäytyä sekä uskoa ja luottamusta. Tämä saattaa vaatia omien asenteiden muutosta. Nuorten kanssa on ensisijaisen tärkeää olla oikeasti aikuinen ja ammattillinen toimija, ja nuoria osallistavassa toiminnassa on haasteellista arvioida, kuinka paljon nuoret tarvitsevat aikuisen tukea. Tarvitaan tilannetajua, etteivät nuoret jää yksin liian isojen asioiden äärelle. Heille ei saa syntyä liikaa paineita, mutta toisaalta on tärkeää, ettei aikuinen tee liikaa.

Parasta nuorten osallisuudessa on kokemus yhteisestä tekemisestä. Toiminnan kautta nuori voi saada uusia ystäviä ja näkökulmia omaan elämään. Nuori saa vertaistukea ja iloa yhteisistä aikaansaannoksista. Myönteinen palaute palkitsee ja kannustaa nuoria tekemään. Kun nuorille annetaan mahdollisuus uuden toiminnan suunnitteluun, käynnistämiseen ja toteuttamiseen, he tarttuvat siihen. Nuoret haluavat vaikuttaa ja osallistua! Aikuisen ohjaajan tuki on tarpeen, ja se luo toiminnalle selkeät rajat ja puitteet.

Lähteet

- Hanhivaara, Pirjo 2006. Kunta ja osallisuus. Nuorisotutkimus-lehti. Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hautamäki, Antti & Lehtonen, Tommi & Sihvola, Juha & Tuomi, Ilkka & Vaaranne, Heli & Veijola, Soile 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hyypä, Markku 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Seppo Jonninen

Monikulttuurisuus nuorisotyössä

Johdanto

Kajaanin kaupungin nuorisotyö hallinnoi Mamu nuoren HEKS hanketta, jonka kokemuksia kuvaan. Hankkeen tavoitteena oli muun muassa selvittää, mitä monikulttuurisuus on nuorisotyössä.

Aluksi avaan nuorisotyön monikulttuurisuusohjelmassa käytettyjä käsitteitä:

- Monikulttuurinen tarkoittaa useaan kulttuuriin liittyvää tai usean kulttuurin piirteitä sisältävää kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Laajan määrittelyn mukaan monikulttuurisuuteen kuuluvat etnisten ryhmien lisäksi muun muassa vammaiset ja sukupuolivähemmistöt.
- Monikulttuurinen nuori on kasvanut useamman kuin yhden kulttuurin vaikutuspiirissä. Hän on itse maahanmuuttaja, tai hänen vanhemmistaan toinen tai molemmat ovat maahanmuuttajia. Nuori voi myös olla adoptoitu ulkomailta, kaksoiskansalainen tai elänyt pitkään ulkomailla ja asuu nyt monikulttuurisessa perheessä. Tällä määritelmällä viitataan etnisiin vähemmistöihin kuuluviin nuoriin sekä muun muassa laajemmin monikulttuurisissa perheissä asuviin nuoriin. Tässä ohjelmassa mainitaan, jos tarkoitetaan esimerkiksi erityisesti lyhyen aikaa Suomessa asuneita nuoria.
- Rasismilla tarkoitetaan tekoja, jotka asettavat ihmiset keskenään eriarvoiseen asemaan heidän taustansa perusteella. Työssä on tärkeää tunnistaa, kun ajattelussa, puheessa tai teoissa on kyse yksilöihin tai ryhmiin liitetyistä oletetuista biologisista tai kulttuurisista ominaisuuksista, joita pidetään muuttumattomina.

- Integraatiolla tarkoitetaan kotoutumista, jossa vahvistetaan yhteiskunnan jäseneksi tulemistä tukemalla samalla omaa ja perheen kulttuuritaustaa. Tällöin pyritään sekä säilyttämään omia kulttuuripiirteitä (kieli, kulttuuri, uskonto) että pitämään yhteyksiä muihin kulttuuriryhmiin.

Monikulttuurinen nuorisotyö

Monikulttuurinen nuorisotyö alkaa siitä, kun toimintaan tulee maahanmuuttajanuoria.

Maahanmuuttaja on nuorisotyössä erilaisen kulttuurin asiantuntija. Hänen avullaan maahanmuuttajuuteen ja monikulttuurisuuteen tutustuminen helpottuu. Suhtautuminen maahanmuuttajanuoriin lähtee nuorisotyöntekijöiden omasta asenteesta, ja heidän tehtävänä on karistaa ennakkoluuloja sekä esimerkillään opettaa ottamaan huomioon vieraasta kulttuurista tulevia nuoria. Maahanmuuttajien tuleminen mukaan nuorisotyön toimintoihin on oiva hetki oman toiminnan sekä asenteiden reflektointiin ja kehittämiseen.

Monikulttuurisuuskasvatus on tänä päivänä tärkeä osa lasten ja nuorten kasvun sekä kehityksen tukemista. Puhutaan esimerkiksi miten hyvä ja kehittävä asia on se, että meillä on muista kulttuureista tulleita henkilöitä ja miten se avartaa katsontoja sekä ymmärrystä erilaisuuteen. Mutta ääni muuttuu, kun omalle työpaikalle hakeutuu tai tulee maahanmuuttajataustainen henkilö töihin. Silloin alkaa kyräily ja selän takana purnaus siitä, että mitä tuo täällä tekee ”syömässä meidän työpaikkoja”.

”Kulttuuriset aidat ovat olemassa myös erilaisissa vapaissa kaupunkitiloissa: Sanattomilla kielloilla nuoret kontrolloivat, kuka saa istua missäkin kahvilassa, ja on alueita, joille ei kannata mennä oman turvallisuuden takia.”

Toiminnassa mukana olevat maahanmuuttajanuoret tekevät nuorisotyöstä monikulttuurisemman ja rikkaamman. Monikulttuurinen työ koskee sivistyspalveluiden, perusopetuksen ja nuorisotoimen hallintoa ja johtamista sekä tavoitteiden asettelua. Kyse ei ole vain kulttuurieroista ja erilaisista toimintatavoista vaan siitä, että keskenään erilaiset toimintatavat

voivat saada aikaan ristiriitoja. Eri toimijat eivät pääse yhteisymmärrykseen yhteisistä toimintatavoista, vaan tuputtavat omaa mallia mustasukkaisesti ainoaksi oikeaksi tavaksi tehdä monikulttuurista työtä. Tällainen toiminta hämmentää kohderyhmän asiakkaita ja luo epävarmuutta.

Monikulttuurisuus sisältää myös jännitteitä. Nuorisotyössä ja sen ympärillä on monenlaisia ihmisiä. On eri sukupolvien edustajia, eritaustaisia ja eri tasoilla organisaatioissa toimivia, joilla kaikilla on omat näkemyksensä siitä, mikä on oikein ja väärin, kuinka asioita opetetaan ja kenen sanaa kuunnellaan. Monikulttuurisessa nuorisotyössä on tärkeää pyrkiä keskusteluun ja yhteisesti sovittuihin kompromisseihin.

Kun maahanmuuttaja pääsee mukaan nuorisotyön tarjoamaan toimintaan ja harrastuksiin, hänen kotoutumisensa Suomeen helpottuu. Nuorisotyön kautta jokaisella nuorella on mahdollisuus luoda uusia ystävyssuhteita turvallisessa ympäristössä. Nuorisotyön toiminnoissa ja harrastustoiminnassa mukana oleminen edesauttaa maahanmuuttajan suomen kielen oppimista ja kielitaidon vahvistumista. Suomalaisen nuoren ja maahanmuuttajanuoren kohdatessa on heidän mahdollista saada yhteenkuulumi- sen kokemuksia sekä rohkeutta olla oma itsensä. Suvaitsevaisuuden lisääntymisellä on pitkäaikaiset vaikutukset, jotka kantavat nuorta läpi elämän.

Vaikutus maahanmuuttajaperheisiin

Maahanmuuttajayhteisöt ovat usein tiiviitä ja perheet paljon tekemisissä toistensa kanssa. Jos jollain maahanmuuttajayhteisön jäsenellä on positiivinen kokemus nuorisotyöstä, välittyy se usein muulle yhteisölle. Tätä kautta tietoisuus nuorisotyön tarjoamista palveluista maahanmuuttajien keskuudessa kasvaa. Suomalaislapsen ja maahanmuuttajalapsen yhteinen harrastus edesauttaa heidän välistä ystävyyyttään, ja näin myös perheet tutustuvat toisiinsa. Perheiden tutustuessa toisiinsa ennakkoluulot puolin ja toisin vähenevät ja yhteisöllisyys kasvaa. Maahanmuuttajaperheen tutustuessa alueen eri toimijoihin helpottuu koko perheen kotoutuminen. Yhteistoiminnan ja yhteiselon myötä jokaisen yksilön kulttuurituntemus kasvaa, mikä lisää suvaitsevaisuutta.

Yhdenvertaisella kohtelulla pyritään mahdollisuuksien tasa-arvoon. Yhdenvertaisuus ei tarkoita samaa kaikille, vaan positiivista erityiskohtelua silloin, kun asiakkaan tarpeet sitä edellyttävät. Yhdenvertainen kohtelu tarkoittaa asiakaslähtöisyyttä, toisin sanoen asiakkaan tarpeiden mukaisista kohtelusta. Nuorisotoiminnan lähtökohtana on normaaliusperiaatetta tukeva selektiivinen palvelupolitiikka. Palvelut ovat tasavertaisesti kaikkien nuorisoryhmien käytössä etnisestä taustasta riippumatta.

Monikulttuurisuuden huomioivan nuorisotyön ydin on yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen, mikä tarkoittaa sitä, että kaikille nuorille tarjotaan mahdollisuus osallistua toimintaan. Kaikille nuorille ei tarjota samaa ja saman verran, vaan pyritään yhdenvertaiseen lopputulokseen. Tästä toiminnasta kiinnostuneella nuorella on edellytykset osallistua.

Nuorisotyön ydin on määritelty kasvatukselliseksi. Uudessa nuorisolaissa (2006) kasvatusvastuu ja monikulttuurisuus kytkeytyvät aiempaa selkeämmin lainsäädännössä nuorisotyön piiriin. Monikulttuurisuus vaikuttaa nuorisotyöntekijän rooliin. Nuorisotyöntekijän on huomattava nuorten erilaiset taustat ja vaihtelevat tarpeet, ja hänellä tulisi olla herkkyyttä ja uskallusta korostaa joidenkin nuorten osallisuuden tukemista. Roolin pohdinta voi tulla näkyväksi myös suhteessa nuorten vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Tavoitteena on, että monikulttuurinen nuori pystyy toimimaan monikulttuuristuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa, ja osallistuu sosiaaliseen, taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen elämään tasavertaisena jäsenenä, mutta säilyttää myös oman kielensä ja kulttuurinsa.

Nuorten mukanaolo

Nuorisotoimintaa järjestävillä kasvattajilla voi olla varsin erilainen näkemys siitä, miksi monikulttuurinen nuori ei osallistu toimintaan. Kasvattaja voi ajatella, että nuoren perhe ei hyväksy osallistumista. Monikulttuuristen nuorten kokemusten mukaan erilaiset vapaa-ajanviettoympäristöt ovat eri tavoin kulttuurisesti sidottuja. Nuorisotaloille tuleminen ei ole helppoa paikallisillekaan nuorille sosiaalisesti, jos ei ole kaveriverkostoa kenen kanssa tulla tai nuorella on aiempia syrjintäkokemuksia.

Maahanmuuttajanuorten kanssa tehtävä työ eroaa perinteisistä metodeista siten, että perheiden kanssa tehtävä työ korostuu. Nuorisotyöntekijöillä ei ole perhetyöhön tarvittavaa riittävää koulutusta eikä käytännön kokemusta, ja tämän vuoksi nuorisotyön tulisi pyrkiä kehittämään yhteistyötä muiden hallintokuntien, järjestöjen ja vapaaehtoisten kanssa.

Monikulttuurisella työllä ei tarkoiteta ainoastaan maahanmuuttajataustaisten nuorten integrointia yhteiskuntaan, vaan yhtä tärkeitä osia monikulttuurisessa nuorisotyössä ovat kaikkien nuorten keskinäisten suhteiden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä mahdollisen syrjinnän poistaminen (esimerkiksi romanit, suomenruotsalaiset, valtaväestö jne.).

Nuorten kasvun tukeminen arjessa

Nuorisotyöntekijät ovat nuorille roolimalleja, esimerkkejä. Kun nuoret ovat teini-iässä ja irtaantumassa kotoa, he hakevat aikuisista malleja.

Omaan kehoon ja kehoon yleisesti liittyvät käsitykset vaikuttavat, kun nuori muokkaa käsitystä itsestään. Myös kulttuuriin liittyvät odotukset ja käsitykset esimerkiksi täysi-ikäisyydestä vaikuttavat. Tiedotusvälineiden luomat vahvat mielikuvat ihmisten fyysisestä olemuksesta antavat omat viestinsä siitä, mikä on esimerkiksi kaunista. Seksuaalisuuteen liittyvät yksilö- tai yhteisökeskeiset arvot, sekä ajatukset vapaudesta, kunniaista ja vastuusta ovat suuressa osassa nuoren määrittäessä omaa seksuaalisuuttaan. Mielikuvat ja odotukset, joita viestinnällä välitetään seksuaalisuudesta, ovat nuoren maailmassa merkittävässä roolissa. Elämänpiirit, naisen ja miehen roolit sekä rooleihin liittyvät ja kohdistuvat odotukset vaikuttavat nuoren etsiessä identiteettiään. Se, mitä perheessä tai lähipiirissä ajatellaan seurustelusta, opiskelusta, ammatinvalinnasta ja avioliitosta sekä se, miten työt jaetaan perheen sisällä, ovat nuorelle merkittäviä esimerkkejä. Kun nuori muodostaa kuvaa siitä, millainen ja kuka hän on, liittyvät siihen hänen omat odotuksensa ja yhteiskunnan odotukset sekä kulttuuriset edellytykset ja odotukset. Nuori saattaa haluta tehdä erilaisia valintoja koulutuksensa ja ammattinsa suhteen ja odottaa tulevaisuudelta eri asioita, kuin mitä muut häneltä odottavat. Myös kulttuurien kohtaamisella on suuri merkitys nuoren identiteetin muodostumiselle. Sillä on merkitystä, millainen suhde enemmistön ja vähem-

mistön kulttuurien välillä vallitsee ja toteutuvatko integraatio (yhdentyminen) ja assimilaatio (samanlaistuminen)

Joukossa kokeillaan aikuisten sietokykyä, rajojakin ja tutkaillaan pinnan alla olevia asenteita. Siksi nuorisotyöntekijöiden pitää rohkeasti kohdata omia ennakkoluulojaan ja tarkastella omia käyttäytymismallejaan monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Joskus ohjaaja saattaa myös joutua edustamaan oikeudenmukaisuutta ja monikulttuurisuutta nuorten edessä suhteessa muihin aikuisiin. Työn keskeisenä lähtökohtana on muistaa, ettei ole itsestään selvää, että suomalainen tapa ajatella ja toimia on aina ainoa oikea. Monet nuorista miehistä eivät ole esimerkiksi koskaan asuneet yksin. Hakiessaan kontaktia muihin ihmisiin he ovat saattaneet mennä soittamaan tuntemattoman naapurinsa ovikelloa ja pyytämään teelle. Naapurin kieltäytymisen pakolainen on voinut kokea henkilökohtaisena loukkauksena. He eivät tiedä, että Suomessa ei ole tapana mennä kysymään vierasta naapuria kylään. Nuorisotyössä on tärkeää tutustua monenlaisiin tapoihin ja yhdessä nuorten kanssa keskustella positiivisessa hengessä monenlaisista kulttuureista.

Monikulttuurinen tiedottaminen

Yhdenvertaisuuden toteutumisen edellytyksenä on, että nuorisotyön tarjoamasta toiminnasta kiinnostuneet nuoret ja heidän perheensä saavat siitä tietoa. Toiminnasta kiinnostuneiden nuorten osallistuminen on varmistettava panostamalla monipuoliseen tiedottamiseen. Selkokielineen tiedottaminen palvelee niin monikulttuurisia nuoria ja heidän yhteisöjään kuin myös muita nuoria. Suullinen tiedottaminen on usein toimivampaa kuin kirjallinen, siksi on löydettävä ja kehitettävä tapoja tiedottaa uusilla tavoilla. On mietittävä minkälainen on tämän hetken nuorten sosiaalinen käyttäytyminen ja sen mukainen viestiminen heidän keskuudessa.

Loma-ajan toiminta

Loma-ajan toimintaa on tarpeen pohtia monikulttuurisesta näkökulmasta. Monikulttuurisilla nuorilla on arvioitu olevan vähemmän mahdollisuuksia

viettää kesää ”mummolassa”. Nuorisotyön omassa kesätoiminnassa monikulttuuristen nuorten toiveisiin on vastattava lisäämällä matalakynnyksistä kaupungissa tapahtuvaa lyhytkestoista toimintaa. Myös yhteistyö monikulttuuristen järjestöjen kanssa voi tiivistyessään tarjota uudenlaisia mahdollisuuksia.

Esimerkiksi metsäleireille maahanmuuttajat eivät halua tulla, koska heillä ei ole käsitystä suomalaisesta luonnosta ja siitä, mitä siellä on. Matala kynnyksen tarkoittaa, että ei aseteta tulolle ennakko-odotuksia henkilön taidoista, osaamisesta tai muista sen kaltaisista asioista. Toiminnot eivät vaadi pitkiä osallistumisrupeamia.

Tapahtumat ja kulttuurinen nuorisotyö

Tapahtumat kokoavat erilaisia nuoria yhteen jo sen yhteisen suunnittelun ja tekemisen myötä. Tapahtumia järjestetään erilaisilla teemoilla ja sisällöillä.

Nuorisotyö järjestää vuosittain joitakin isompia nuorisotapahtumia yhteistyössä nuorten ryhmien, eri oppilaitosten ja vaikuttajanuorten kanssa. Nuoria on mukana tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa sekä osallistumassa tapahtuman käytännön järjestelyihin.

Nuorisotyön kulttuuritoiminnoilla pyritään innostamaan maahanmuuttajanuoria joko tekemään omia tuotantoja tai osallistumaan kantaväestön nuorten kanssa yhteiseen toimintaan. Kannustavana tavoitteena olisi mahdollisuus päästä esiintymään nuorisotyön järjestämiin tapahtumiin. Esimerkiksi SyysX on yhteistyöverkostojen järjestämä nuorille suunnattu tapahtuma.

Erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja perusteltu positiivinen erityiskohtelu

Monikulttuurisuus on tuonut uuden näkökulman kohdennettuun työhön. Kajaanin kaupungin nuorisotyön periaatteena on valtavirtaistaminen, jolla tarkoitetaan, että maahanmuuttajille ei kohdenneta lähtökohteisesti erityispalveluja.

Nuorisotyön kohdennetussa työssä tehdään useimmiten moniammatillista ja monihallinnollista syrjäytymistä ehkäisevää nuorisotyötä. Nuorten tukemisessa on tärkeää toimia tarkoituksenmukaisesti, esimerkiksi opastaa peruskoulun jälkeiseen työharjoitteluun. Sosiaalinen vahvistaminen ja koulunkäynnin tukeminen ovat nuorten yhdenvertaiseen tulevaisuuteen tähtääviä toimintamuotoja. Lastensuojelulaki (2010) edellyttää, että sosiaali- ja terveystoimien sekä opetus- ja nuorisotoimien yhteistyötä tiivistetään.

Kohdennetussa työssä on aina tärkeää huomioida perheen kanssa tehtävä yhteistyö nuoren sosiaalisen kasvun ja koulutyön tukemiseksi. Monikulttuuristen nuorten kohdalla ei useinkaan edistytä ilman tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa. Tuolloin on merkittävää, että moniammatillisissa verkostoissa tehdään aidosti työtä yhdessä nuorten tukemiseksi.

Henkilökunnan osaamisen ja asiantuntijaroolin kehittäminen

Nuorisotyön monikulttuurinen työ vaatii osaamisen kehittämistä koko organisaatiossa. Työntekijöillä tulisi olla perustaidot monikulttuurisessa ympäristössä työskentelyä varten niin nuorten parissa kuin työyhteisöissä työntekijänä ja esimiehenä toimiessa. Henkilöstön monikulttuurisuusosaamista voidaan kehittää koulutuksen ohella monilla muilla tavoilla.

Monikulttuurisen osaamisen kehittäminen koskee koko työyhteisöä ja kaikkea tehtävää työtä, siihen ei vaikuta esimerkiksi työn asiakaskunnan monikulttuurisuus.

Menetelmien kehittäminen osaamisen ja sen puuttumisen tunnistamisen avuksi on osa monikulttuurisen työn haasteita. Monikulttuurisuusosaamisen kehittämisen on oltava nuorisotyössä osa normaalia toimintaa. Tarkemmat tavoitteet ja painotukset määritellään vuosittain toimintasuunnitelmissa ja työyhteisön koulutussuunnitelmassa. Yhdenvertaisuuden ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen nuorisotyössä tarkoittaa perustasolla sitä, että jokainen työntekijä tuntee ja ymmärtää yhdenvertaisuuslain velvoittavuuden työssään. Niiden osa-alueiden, joihin tarvitaan osaamista, on ohjattava kouluttautumista.

Työyhteisöjen monikulttuurisuus vaatii uudenlaisia toimintatapoja työyhteisön keskinäisen ymmärryksen lisäämiseksi. Työyhteisössä kaikkien työntekijöiden on oltava yhtä arvokkaita. Esimerkiksi erilaisista kasvatukseen liittyvistä asioista on puhuttava avoimesti, ja erilaisia näkemyksiä on kunnioitettava. Vähemmistötaustaisten työntekijöiden merkitys on todettu tärkeäksi käytännön työssä, heillä on keskeinen rooli sekä nuorten että vanhempien luottamuksen saavuttamisessa. Monikulttuuristen työntekijöiden erityisosaaminen on otettava tehokkaasti käyttöön työyhteisössä, vaikka se vaatisi toimintatapoja luotaessa ponnisteluja koko työyhteisöltä.

Nuorisotyö pyrkii omalta osaltaan saamaan nuoret aidosti suomalaisen yhteiskunnan tasavertaisiksi jäseniksi. Nuorisotyö on nähtävä kaksisuuntaisesti, se tukee monikulttuurisia nuoria ja heidän kotoutumistaan, ja se tukee myös valtaväestöä monikulttuurisessa yhteiskunnassa elämisessä.

Monikulttuuristen nuorten kotoutumisen rinnalla on keskeistä, että nuorisotyössä tuetaan ilmapiiiriä, jossa kenenkään nuoren suomalaisuutta ei kyseenalaisteta, eikä minkäänlaista (koettua) erilaisuutta pidetä negatiivisena, paitsi sellaista, joka loukkaa toista. Näin monikulttuurisuuden huomioiva nuorisotyö koskee kaikkia nuoria. Rasisminvastaisuus nuorisotyössä luo toiminnalle ilmapiiiriä, joka tekee siihen osallistumisen kaikille avoimeksi.

Yhdessä tekeminen, toisilta saaminen ja toisille antaminen on se kantava voimavara ja ilo. Lähtökohtana on tasavertaisuus erilaisten ihmisten kesken. Nuorisotaloilla tapahtuvassa toiminnassa pyritään luomaan nuorille onnistuneita osallistumisen ja osallisuuden kokemuksia.

Osallisuus on periaate, jonka mukaan yksilöllä on oltava mahdollisuus saada tietoa ja päästä vaikuttamaan omaan ympäristöönsä, päätöksen tekoon ja häntä itseään koskeviin asioihin.

Yhteistyö nuorten vanhempien tukemiseen kasvatustyössä

Monikulttuurisuus nostaa esille nuorisotyössä kysymyksen yhteistyön merkityksestä nuorten perheiden ja yhteisöjen kanssa. Heidän kanssaan tehtävä yhteistyö vaikuttaa siihen, kuinka nuorisotyötä, sen sisältöjä ja toi-

mintaperiaatteita tunnetaan. Ilman perheen luottamusta nuorten osallistuminen toimintaan voi olla haasteellista. Nuorisotyössä perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on ensisijaisesti tiedottamista, yhteydenpitoa ja kumppanuuksien rakentamista nuorten perheiden ja yhteisöjen kanssa.

Maahanmuuttajanuoret eivät aina löydä tietään kunnallisen nuorisotyön palvelujen piiriin. Toisaalta huolta tuottaa se, että maahanmuuttajanuorten osallistuminen järjestötoimintaan on vähäistä. Näyttää kuitenkin siltä, että järjestöyhteistyö monikulttuuristen tai maahanmuuttajayhdistysten kanssa voisi onnistuessaan paikata nuorisotoimen ”monikulttuurisia aukkoja”.

Pohdinta

Monikulttuuriset kysymykset haastavat nuorisotyön huomioimaan sukupuoleen liittyviä seikkoja. Tyttöjen ja poikien toimiminen yhdessä ei kaikissa kulttuureissa ole yleinen tapa. Sukupuolen mukaan eriytetty toiminta saattaa mahdollistaa muun muassa sen, että luottamuksen saavuttaminen tyttöjen kesken on helpompaa, ja kasvamiseen liittyviä kysymyksiä on luontevampaa käsitellä. Maahanmuuttajataustaisten tyttöjen vähäinen osallistuminen nuorisotalojen toimintaan on haaste nuorisotyössä.

Eriytetty toiminta mahdollistaa osallistumisen nuorisotoimintaan sellaistenkin tyttöjen kohdalla, joiden vanhempien määräysvalta vapaa-ajan suhteen on merkittävä.

Myös pojat voivat tarvita eriytettyä tukea. Pojat tarvitsevat tukea, joka huomioi esimerkiksi ne erot, jotka löytyvät suomalaisen ja oman perheen käsityksistä koskien miehuutta ja sukupuolirooleja. Niin tyttöjen kuin poikien kanssa tehtävässä nuorisotyössä on pohdittava tasa-arvokasvatusta, joka ottaa huomioon nuorten kulttuuritaustat, mutta jossa painottuu ihmisoikeuksien kunnioitus.

Kajaanin kaupungin monikulttuurisen nuorisotyön ohjelman tarkoituksena on kehittää työtapoja, jotta nuorisotyö olisi entistäkin avoimempaa ja yhdenvertaisempaa kaikille siitä kiinnostuneille. Nuorisotyön tulisi tavoittaa ja kohdata nuoret sekä tarvittaessa heidän vanhempansa. Avoi-
muuteen vaikuttavat esteet on poistettava, jotta monikulttuurinen nuo-

risotyö koskee kaikkia nuoria. Henkilöstön kouluttaminen tiedostamaan monikulttuurisuuden arkiset haasteet on keskeisin tapa lisätä monenlaisien nuorten hyvinvointia ja nuorten pärjäämistä yhteiskunnassa.

Kaupungin valitsema integrointipyrkimys tarkoittaa sitä, että monikulttuurisilla nuorilla on oikeus oman tai perheenjäsentensä kulttuurin ja kielen lisäksi valtakulttuuriin. Kajaanin kaupungin sivistyspalvelut ja nuorisotyö edistävät omilla toimenpiteillään nuorten positiivista kasvua. Samalla maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten on opittava suomen kieltä ja pystyttävä aikuisena elättämään itsensä omalla työllään. Nuorisotyö tähtää osaltaan siihen, että nuoret tietävät oikeutensa ja velvollisuutensa ja tulevat toimeen toistensa kanssa. Yhteisenä haasteena on, että monikulttuuriset nuoret ovat usein integroituneempia yhteiskuntaan kuin vanhempansa. Siksi nuorten kanssa työskennellessä on tehtävä yhteistyötä myös perheiden kanssa ja löydettävä uudenlaisia kumppanuuksia.

Edelleen pohtimista on siinä, kuinka maahanmuuttajataustaiset nuoret ja erityisesti tytöt saataisiin toimintaan mukaan. Tämä ei tarkoita, että tytöt tulisivat nuorisotalolle avoimeen toimintaan, vaan he voisivat kokoontua eri aiheitten ympärille omina tyttöryhminään, joissa olisi mukana turvallisia aikuisia. Tätä kautta maahanmuuttajatyttöillä on mahdollisuus tutustua Suomen ja muiden maiden tapoihin, kulttuuriin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutuksella on suuri merkitys työllistymisen ja yhteiskuntakelpoisuuden saavuttamisen kannalta. Nuori, jolta puuttuu peruskoulun päättötodistus ja ammattikoulutus, ei ole hyvin varustettu elämää varten. Nuori voi kokea, ettei kannata opiskella, koska maahanmuuttajataustaisena ei kuitenkaan työllisty. Nuorisotyössä on kuitenkin lähdettävä siitä, ettei kukaan kajaanilainen nuori voi olla automaattisesti tuomittu esimerkiksi työttömyyteen.

Milla Tofferi & Hille-Stina Huhtanen

Ylitornion tyttöjen tila

Tilan suunnittelu ja käynnistyminen

Tyttöjen tilan toiminta on aloitettu syksyllä 2011 seurakunnan, kunnan nuorisotoimen sekä Ylitornion 4H- yhdistyksen yhteistyönä. Ajatus tilasta lähti siitä, kun käytiin keväällä 2011 MoSpa -hankkeen toimesta tutustumassa Tornion Tirlittanissa (Tyttöjen talossa). Tyttöjen tilan toiminta perustuu sukupuoleen huomioivaan nuorisotyöhön. Nuorisotyössä tarvitaan sekä tyttöjä että poikia kutsuvia ryhmiä, tiloja ja palveluja, joissa on miehitetty, minkälaista toimintaa tytöille ja pojille tarjotaan ja miksi.

Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tavoitteena on antaa nuorelle mahdollisuus kasvaa omanlaisekseen, ainutlaatuiseksi ja arvokkaaksi itsekseen. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö ei ole perinteistä tyttö- ja poikatyötä vaan osa nuoren kasvua ja sen tukemista. Sukupuolisensitiivisesti ohjatuissa ryhmissä nuoret oppivat arvistamaan sekä omaa että muiden ihmisten sukupuolta, tunnistamaan eriarvoisuutta ja eri sukupuolia koskevia asenteita ja käytänteitä luottamuksellisessa ympäristössä. Sukupuolisensitiivisiä ryhmiä voivat olla sekä tyttö- tai poikaryhmät.(Honkasalo 2011; Punnonen.)

Tutustumiskäynnin jälkeen pidettiin pari palaveria asiasta ja tila päätettiin käynnistää syksyllä. Haluttiin tarjota tytöille oma tila kokoontua ja olla oma itsensä sekä mahdollisuus jutella tyttöjen omia asioita ilman, että tarvitsee nolostella poikien reaktiota. Myös osa tytöistä ujostelee poikia, ja siksi he eivät käy esimerkiksi nuorisotalolla, silloin tyttöjen tila on paikka jonne uskalletaan tulla.

Tyttöjen tila kokoontuu omissa tiloissa kerran viikossa kolmen tunnin ajan. Tilalle ovat tervetulleita kaikki tytöt kolmestatoista ikävuodesta ylöspäin. Olemme «tuunanneet» tilaa yhdessä tyttöjen kanssa oman näköisek-

semme, ja juuri tätä artikkelia kirjoitettaessa tilalla on käynnissä keittiöremontti, jonka jälkeen pääsemme kokkailemaan sekä leipomaan.

Toiminta on käynnistynyt hyvin. Olemme saaneet tavoitettua niitä tyttöjä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisvaarassa olevat tytöt olivat lähtökohtaisesti yksi tavoitekohteista, ja heidän tavoittamisessaan on onnistuttu. Tulevaisuuden haasteena yritämme saavuttaa myös ne sosiaalisesti rauhallisemmat ja ujommat tytöt, joilla ei ole niin paljon kavereita ja jotka oleilevat itsekseen. Syksyllä tyttöjä kävi tilalla, ja varsinkin jouluaskartelut houkuttelivat paljon tyttöjä. Joulun jälkeen tilalla oli hetken aikaa aika rauhallista, mutta nyt taas kevään tultua tilalla on käynyt paljon tyttöjä, ja olemme saaneet aivan uusiakin kasvoja mukaan. Kävijöissä on se hauskaa, että ikäkattegoria on aika laaja. Tällä hetkellä kävijöitä on 13-vuotiaista ihan täysi-ikäisiin asti, ja kaikki tulevat hyvin toimeen keskenään, vaikka intressit ja kehitys ovatkin hieman eri tasolla. Oli ikä mikä tahansa, niin intresseissähän meillä tyttöillä ovat aina ne pojat.

Tyttöjen omia ajatuksia ja tilan tapahtumia

Tila on tyttöjen mielestä hauska paikka kokoontua ja touhuilla. Tilalla on rento meno, ja nauraa saa yllin kyllin. Tilalle on jo muodostunut sellainen oma porukka, jotka ovat niitä niin sanottuja vakiokävijöitä. Teemailtoina meillä on ollut vierailevia tähtiä SPR:stä, jolloin me annoimme ensiapua hyvin elottomalle Anne nukelle sekä kääntelimme toisiamme kylkiasentoon. Lisäksi meillä on ollut vierailemassa nuori parturi-kampaaja yrittäjä, joka neuvoi hiustenhoitoon liittyvissä asioissa sekä teki muutamia kamppauksia vapaaehtoisille tytöille. Illat ovat olleet todella antoisia ja mukavia. Kokeilimme myös tyttöjen yöleiriä. Alussa näytti siltä, ettemme saa yhtään ilmoittautujaa, mutta viimeisen ilmoittautumispäivän iltana viestejä olikin tullut facebookiin, ja loppujen lopuksi leirille saapui kymmenen tyttöä. Yöleiri oli oikein mukava, ja varmasti järjestämme uuden yöleirin ensi syksynä. Tulevaisuudessa on suunnitteilla myös muita teemailtoja kuten kosmetologin vierailu, seksi ja seurustelu sekä vanhojen vaatteiden ”tuunaus”.

Työntekijöiden näkemys tilasta

Työntekijöiden mielestä on ollut mukava seurata tyttöjen elämää, sitä mikä aina milloinkin on mielessä tyttöjen ajatuksissa ja puheissa. Tulee aina muisteltua myös omaa nuoruutta, että ovatko asiat muuttuneet vai pysyneet samoina. Minkälaista nuoren naisen elämä on nykymaailmassa, millaisia paineita esimerkiksi media luo, ja mitä maailma vaatii nuorelta, jotta hän voisi pärjätä hyvin yhteiskunnassa. Todella paljon ainakin tilalla käyvät nuoret kaipaavat hyväksyntää niin saman ikäisiltä kuin myös vanhemmilta. Välillä ollaan vähän muuta kuin oma itsensä, esittää rohkeampaa, kauniimpaa, rajumpaa kuin mitä oikeasti ollaan. Me tilalla pyrimme siihen, että voidaan olla juuri sitä mitä on, eikä tarvitse esittää mitään. Ohjaajat ainakin olemme kaikki aika luonnonlapsia, eli emme osaa meikata emmekä kävellä korkokengillä. Me olemme tyytyväisiä siihen mitä olemme, sellaisina kuin olemme, ja pukeudumme siten miten on mukavinta. Myös tytöt ovat asian huomanneet, ja saattavat saapua tilalle ”lököreissä” ja ilman meikkiä.

Tosi paljon nuoret vaativat toisiltaan. Jos nuori on hiukankin erilainen, pukeutuu vanhoihin vaatteisiin tai on sosiaalisesti hiljaisempi, niin voi olla hyvin yksinäinen, ja pahimmassa tapauksessa joutua kiusaamisen kohteeksi. Tyttöillä paineita luo ulkonäkö ja suosittuna oleminen. Välillä tuntuu, että se poikakaveri etsitään vaikka kiven alta, mutta sellainen on oltava tai ainakin jotakin kontakteja poikiin. Jos et puhu pojille, olet ihan nolla. Tässä vaarana voi olla se, että tytöt eksyvät vääränlaiseen seuraan, muun muassa vanhempien miesten seuraan. Tulisi painottaa sitä, että seurusteluun saatikka seksiin ei ole mitään hoppua, vaan kaikki kyllä tapahtuu sitten, kun on sen aika ja tyttö itse sitä oikeasti haluaa. Yhtenä vaarana on myös sosiaalinen media, eli se facebook, ja siellä tapahtuvat asiat. Mitä facebookissa nuorella tapahtuu, niin siitä ei kovin moni tiedä, ehkä vain nuori itse. Tytöt laittavat itsestään sinne rohkeitakin kuvia, ja niihin voivat kommentoida ketkä haluavat. Kaveripyyntöjä voi tulla keneltä tahansa, ja niihin vastataan myöntävästi. Tyttöjen tulisi olla tarkkana näiden asioiden kanssa ja sen suhteen, mitä itsestään jakavat sosiaalisessa mediassa julkisesti muille. Kaikki asiat eivät kuulu muille! Mutta siis nuoren naisen elämä

ei ole helppoa, ja toivottavasti meidän tyttöjen tila voi olla siinä jotenkin avuksi tai edes piristykseksi. Tyttönä oleminen on ihanaa! Saa tykätä vaa-leanpunaisesta, kuunnella Whitney Houstonia, itkeä kun itkettää ja lässyttää koirille ja vauvoille.

Lähteet:

- Honkasalo, Veronika. 2011. Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten välinen tasa- arvo nuorisotyössä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 109.
- Punnonen, Varpu. 2007. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76.

Pasi Karvonen

Nuorten monialaisen yhteistyön Kiimingin toimintamalli

Johdanto

Tässä kirjoituksessani kuvaan, miten vuoden 2011 alusta voimaan tulleen nuorisolain muutokseen on vastattu Kiimingin kunnassa Pohjois-Pohjanmaalla. Nuorisotyötä ohjaa nuorisolaki (Nuorisolaki 27.1.2006/72). Lain tarkoituksena on tukea nuoren kasvua muun muuassa aktivoimalla nuoret kohti aikuisuutta sekä vahvistaa heidän sosiaalisia vuorovaikutustaitojaan. Kiiminkiin perustettu nuorten ohjaus- ja palveluverkostoryhmä vastaa tämän päivän haasteisiin ja muuttuviin yhteiskunnan tilanteisiin. (ks. Aaltonen 2009; Saukkonen 2010; Silvennoinen 2001; Vehviläinen 2002.)

Kiimingin kunnan vapaa-aikapalveluissa aloitettiin monialaisen yhteistyön valmistelu jo elokuussa 2008. Kiimingin kunta sai ennakkotietoa tulevasta uudesta nuorisolaista kahta vuotta ennen lain voimaantuloa aktiivisen työpajatoiminnan tuloksena. Silloinen työpajan projektipäällikö Tenho Jaakola ja Jaana Walden opetus- ja kulttuuriministeriöstä kävivät keskustelua siitä, että mitä tekijöitä tulisi ottaa huomioon nuorisolain muutoksen valmistuksessa. Näin ollen Kiimingin kunnan työpajatoiminta ja vapaa-aikapalvelut pystyivät vaikuttamaan tulevan lain sisältöön.

Vuoden 2009 alusta perustettiin työryhmä, johon kuuluivat kunnan erityisnuorisotyöntekijä (artikkelin kirjoittaja Pasi Karvonen), erityiskoulun opettaja, koulukuraattori, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, yläkoulun edustus, oppilaanohjaaja, seurakunnan työntekijä sekä työpajan projektipäällikkö. Monialaisen viranomaistyön mallintamistyöryhmän puheenjohtajana toimi erityisnuorisotyöntekijä Kiimingin kunnan vapaa-aikapalveluista. Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus kiiminkiläisiin nuoriin kohdistuvan monialaisen nuorisotyön toimintamallista. Työryh-

män tavoitteeksi asetettiin vuoden 2011 alusta voimaan tullut nuorisolain muutoshengen täyttävä ja kaikki nuorten toimijat koordinoiva toimintamalli.

Toiminnan keskeisiksi päämääriksi nähtiin poikkihallinnollisen toimintakulttuurin tiivistäminen ja eri viranomaisten tekemän yhteistyön saattaminen osaksi päivittäistä toimintaa. Työryhmä ehdotti kunnan kouluverkkoselvityksen pohjalta, että toiminta kattaa peruskoulun viidesluokkalaisista 29-vuotiaisiin. Tämä ikään liittyvä rajausta on koettu hyväksi, koska viidesluokkalaisilla alkaa olla esipuberteetti-ikä tuomia piirteitä. Mikäli puberteetin alkaminen tuo lapselle ongelmia, niin niitä pystytään ennaltaehkäisemään. 3–4-luokkalaisilla on eri mielenkiinnon kohteet, eikä heillä ole vielä niin voimakkaana kehitykseen ja kasvuun liittyviä asioita.

Työryhmän työskentelyn tuloksena syntyi monialaisen viranomaistyön toimintamalli, joka oli heti käytössä lain astuttua voimaan 2011. Seuraavaksi tarkastelen, miten toimintamalli käytännössä toteutuu. Ensin kerron nuorisotoimijoiden seminaarista, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan lähemmin nuorten ohjaus- ja palveluverkostoa. Lopuksi tarkastelen, miten monialainen yhteistyö toimii yksittäisen nuoren arjessa.

Nuorisotoimijoiden seminaari

Kiimingissä järjestetään kerran vuodessa nuorisotoimijoiden seminaari, joka on avoin kaikille nuorten kanssa toimiville tahoille. Seminaariin kutsutaan myös nuorten edustus nuorisovaltuustosta. Seminaarin järjestämisvastuu on nuorten ohjaus- ja palveluverkostolla. Seminaarin tehtävänä on:

- Seurata ja edistää nuorten elinolojen ja palvelujen paikallista kehittymistä.
- Tunnistaa nuorten piirissä esiintyviä ilmiöitä, joista eri toimijat ovat huolissaan.
- Kuulla nuoria ja koota heitä koskevaa tietoa eri lasten ja nuorten parissa toimivilta.
- Seurata ja vaihtaa tietoja nuorten ajankohtaisista ilmiöistä ja asioista.

- Jakaa tietoa nuorten toiminnoista, palveluista ja tukimenetelmistä.

Seminaarin tehtävänä on jakaa tietoa ja kokemuksia eri viranomaistahojen kanssa. Esimerkiksi koulun terveydenhoitajilla on tietoa nuorten syömishäiriöistä, jota tietoa ei välttämättä ole muilla lasten ja nuorten parissa työskentelevillä kuten koulun ja nuorisotoimen henkilöstöllä.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto

Nuorten ohjaus ja palveluverkosto kokoontuu vähintään joka toinen kuukausi. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostoon kuuluvat:

- Kiimingin kunnan edustajat
- Nuorisotoimi
- Opetustoimi
- Sosiaali- ja terveystoimi
- Työpaja
- Työhallinnon edustaja
- Poliisin edustaja
- Puolustushallinnon edustaja
- Seurakunnan edustaja

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston koollekutsujana ja puheenjohtajana toimii etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaava viranhaltija, joka on kunnan erityisnuorisotyöntekijä. Verkoston tavoitteena on tiedottaa ja kerätä tietoa nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvistä asioista sekä nuorten palveluista kuntalaisille ja nuorten kanssa toimiville. Verkosto koordinoi yhteen varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn toimijat ja toimenpiteet. Verkosto etsii käytännön ratkaisumalleja nuorten ongelmiin ja tarpeisiin sekä huolehtii siitä, että tukea tarvitsevien nuorten ohjaaminen eri toimijoiden välillä tapahtuu yhteistyössä.

Toiminnan tavoitteena on kehittää nuorten palvelujärjestelmää siten, että palvelu lähtee nuorten eikä organisaatioiden tarpeesta. Näin pyritään minimoimaan eri toimijoiden päällekkäinen toiminta sekä päivittämään ja

välittämään yhteystiedot kiiminkiläisten nuorten kanssa toimivista yhteistyötahoista. Nuorten ohjaus - ja palveluverkostossa ei käsitellä yksittäisen nuoren asioita, mutta voidaan nuoren tai huoltajan suostumuksella käsitellä yksittäisen nuoren asiaa, jos se nuoren kannalta on tarpeellista. Verkosto pohtii ja edistää nuorten arkea ja hyvinvointia kunnan alueella laajemmin, ja näin toimii paikallisten päätöksen teon ja suunnitelmien tukena.

Tsek-Point eli Nuorten neuvontapiste

TsekPoint, nuorten neuvontapisteen tarkoituksena on nuorten elämänhallinnan ja osallisuuden lisääminen. Kohderyhmänä ovat 15–21-vuotiaat kiiminkiläiset nuoret sekä alle 29-vuotiaat Kiimingin työpajan nuoret. He saattavat olla opintonsa tai armeijan keskeyttäneitä, ilman opiskelutai työpaikkaa olevia tai nuoria, joita elämä mietityttää esimerkiksi jaksamisen, päihteiden käytön tai yksinäisyyden vuoksi. He voivat olla myös nuoria, joilla on opiskelupaikka, ovat kirjoilla jossakin toisen asteen oppilaitoksessa, mutta opinnot ovat vaarassa keskeytyä. TsekPointin asiakkuus perustuu vapaaehtoisuuteen.

TsekPoint, nuorten neuvontapisteen pää tavoitteena on nuoren hyvinvoinnin lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen. TsekPoint, nuorten neuvontapisteen työntekijänä on erityisnuorisotyöntekijä. Hän toimii yhdessä muiden toimijoiden, kuten psykiatrisen sairaanhoitajan, psykologin, sosiaalityöntekijän tai opinto-ohjaajan kanssa. Nuorten neuvontapiste palvelee myös työpajalla työskenteleviä nuoria järjestämällä heille terveystarkastuksen ja tarvittavan ohjauksen jatkotutkimuksiin ja -hoitoon. Tarvittaessa nuorelle tehdään terveystarkastukset. Toimipaikka sijaitsee Kiimingin lukiolla kunnallisten palvelujen läheisyydessä.

Työn sisältö perustuu nuoren tarpeista lähtevään keskusteluun, hänen elämäntapojensa ja arjen-hallinnan kartoittamiseen, haitallisten elämäntapojen korjaamiseen sekä nuoren oman elämäntilanteen hahmottamisen tukemiseen. Kun vanhemmalla, viranomaisella tai nuorella itsellään herää huoli jostakin asiasta, ollaan yhteydessä TsekPoint koordinaattoriin. Tämän jälkeen koordinaattori keskustelee ensin nuoren kanssa ja kartoittaa

hänen huolensa syyn ja palvelutarpeen. Keskustelun jälkeen mietitään miten edetään nuoren asiassa.

Koordinaattori ja nuori menevät yhdessä tarvittavan asiantuntijan luokse ratkaisemaan nuoren kysymystä.

Miten toiminta käytännössä toteutuu? Jokaisella sektorilla (kuten koulu, sosiaali- ja terveystoimi) on työntekijä, joka tietää keskimääräistä enemmän TsekPoint toiminnasta. Yhteyshenkilö sitoutetaan ja perehdytetään toimintaan. Yhteyshenkilön tehtävänä on toimia esimerkiksi koulun ja TsekPoint työntekijän tiedonkulun siltana, joka tiedottaa, seuraa ja edistää nuoren tilannetta.

TsekPoint koordinaattori huolehtii, että nuori on avun piirissä koko ajan. TsekPointin työntekijällä on sijainen, joka huolehtii varsinaisen työntekijän esimerkiksi sairastuessa, että nuoren asia etenee. Koordinaattorin tehtäviä ovat:

- Selvittää nuoren aiemmin saamat tukitoimet ja laatia tapauskohtainen toimenpidesuunnitelma yhdessä nuoren ja vanhempien kanssa. Heidän kanssaan sovitaan yhdessä suunnitelman tarkistuksesta ja seurannasta.
- Järjestää nuoren tarvitsemat palvelut.
- Huolehtii palvelun riittävästä kestosta nuoren tarpeen mukaan.
- Huolehtii saattamisesta ja seurannasta, kun nuori siirtyy toiseen palvelu-ympäristöön tai kokonaan palvelun ulkopuolelle.
- Huolehtii yhteistyöstä koulun ja etsivän nuorisotyön kanssa.
- Vie käytännön työssä havaittuja ilmiöitä, tarpeita ja aloitteita ohjaus- ja palveluverkoston tietoon.

Pohdinta

Nuorisolakimuutoksen myötä Kiimingissä on vastattu ajan haasteisiin ja luotu paikallinen toimintamalli, jolla pyritään vastaamaan hyvinvointipalvelujen tuomiin moniammatillisiin haasteisiin. (Saukkonen 2010.) Erityisesti TskPoint -toimintamallin hyötynä Kiimingin nuorisotyölle ja nuorten palveluille on varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palvelujen tehos-

tuminen. Tavoitteena on, että kaikki nuorten kanssa toimivat kantavat yhteisvastuun nuorten hyvinvoinnista.

Toimintamallilla vältetään eri toimialoilla tehtävää päällekkäistä työtä. Toimintamallilla tehostetaan olemassa olevia resursseja sekä säästetään työntekijöiden voimavaroja. Pyrkimyksenä on tarjota asiakkaalle eli nuorelle kokonaisvaltainen palvelujärjestelmä. Palvelualueiden yhteistyö tiivistyy ja yhteistoiminta tehostaa asiakkaan ongelmien ratkaisua. Nuoret pyritään saamaan heti oikeanlaisen palvelun piiriin, jolloin nuorten ongelmiin voidaan puuttua mahdollisimman varhain. Näin eri viranomaiset eivät pallotele nuorta palvelusta toiseen, eivätkä nuoret joudu väärin palvelujen piiriin, vaan palvelut ovat merkityksellisiä ja oikeita nuorelle. Tämän toiminnan kautta lisäksi säästetään yhteiskunnan kustannustaakkaa, koska toimintamallilla pyritään ehkäisevään työhön.

Kunnilla on merkittävä asema paikallisen kehityksen ohjaajana ja kuntalaisten hyvinvointipalvelujen turvaajana. Kunnallishallinnon on oltava toimivaa ja olosuhteisiin joustavasti ja hyvin reagoivaa, jotta palvelujen järjestäminen vastaisi kuntalaisten toiveita ja tarpeita. (Saukkonen 2010.) Uskon vahvasti, että Kiimingin malli on yksi hyvä vastaus siihen, miten palvelujärjestelmällä vastataan nuorten tarpeisiin ja ennaltaehkäistään syrjäytymiskierrettä nuoren elämässä.

Lähteet:

- Aaltonen Kimmo, (Toim.) 2009. Nuorisolakiopas, Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Saukkonen Anu 2010. Moniammatillinen yhteistyö Kiimingissä. Moniammatillisuus Kiimingin nuorisotyössä. Humanistinen Ammattikorkeakoulu: Tornio, opinnäytetyö.
- Silvennoinen Heikki 2001. Kunnallisen nuorisotyön arviointi. Pieksämäki: RT-PRINT OY.
- Vehviläinen Jukka C2/2002. Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu: Kauniainen. Nykypaino Oy.

Lea Leminaho & Taina Kyrönlampi

"Ettei ruutia tarvitse keksiä uudestaan..."

Kokemuksia monialaisen yhteistyöryhmän toiminnasta Kiimingin kunnassa.

Johdanto

MosPa-hankkeen tutkija seurasi kevään 2011 ajan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokouksia Kiimingissä. Pasi Karvonen on artikkelissaan kuvannut, miten nuorten ohjaus- ja palveluverkosto perustettiin Kiimingissä. Kevään 2011 aikana ohjaus- ja palveluverkosto kokoontui kolme kertaa, ja kokouksien lisäksi verkosto järjesti maaliskuussa nuorisotoimijoiden seminaarin. Nuorten parissa toimiville suunnattu seminaari järjestettiin toista kertaa Kiimingissä. Ensimmäinen seminaari oli joulukuussa 2008. Seminaarin tavoitteena oli koota yhteen kaikki nuorten parissa toimijat ja välittää hyviä käytänteitä eteenpäin. Seminaarin tavoitteena on lisätä eri toimijoiden välistä yhteistyötä, jotta vältettäisiin eri toimijoiden päällekkäisiä toimintaa. Tässä tutkimuksessa kuvataan, mitkä tekijät ovat edesauttaneet nuorten ohjaus- ja palveluverkoston ryhmän toiminnan käynnistymistä.

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tämä tutkimus on laadullista kasvatustieteellistä tutkimusta, jonka tarkoituksena on ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa toimintaa eli nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toiminnan käynnistymiseen liittyviä prosesseja etnografian keinoin. Suomessa etnografista tutkimusta on tehty 1970-lu-

vulta lähtien sosiaalitieteen parissa. Eskola ja Suoranta (1998) määrittelevät etnografian kokemalla oppimiseksi, jossa tutkija on osa tutkittavaa yhteisöä sekä havainnoi kohdettaan tietyn ajan.

Etnografisen tutkimuksen keskeisiä tietolähteitä ovat havainnointi, haastattelut ja keskustelut. Tutkijan on mahdollonta havainnoida kaikkea, mitä kentällä tapahtuu. Sen vuoksi tutkijan on tärkeää kehittää erilaisia katseen suuntaamiseen liittyviä välineitä havainnoidessaan tutkimuksen kohdetta. (Eskola & Suoranta 1998.) Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston ryhmän toimintaa havainnoidessaan tutkija päätti etukäteen, keiden ryhmän jäsenten keskustelua hän seuraa. Etnografialle on luonteenomaista, että tutkijalla ei ole käytössä ennalta määrättyjä ja strukturoituja luokituksia (esimerkiksi seuranta- tai havainnointilomaketta). Tutkija astuukin «vieraaseen maahan», ja tutkimuksen kohteen muodostavat ne tilanteet ja toiminta, jotka ryhmässä syntyvät ja ovat. (Eskola & Suoranta 1998; Rantala 2005.)

Tutkija havainnoi ohjaus- ja palveluverkoston kokouksissa keskustelun kulkua. Tutkija ei osallistunut keskustelun kulkuun, vaan teki aktiivisesti muistiinpanoja. Tutkija valitsi ennen kokouksia yhden tai kaksi henkilöä, joiden keskustelua hän seurasi tarkkaavaisemmin. Aineiston analyysin pohjana toimivat tutkijan tekemät muistiinpanot. Seuraavassa pieni katkelma tutkijan tekemistä muistiinpanoista.

«Kirjastossa nuoret hengailevat. Mitä kirjastontäti voi tehdä, kun nuoret häiriköivät. Mihin esimerkiksi kirjaston täti voi ilmoittaa?»

Tutkija seurasi nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokouksia kolme kertaa. Yksi kokous kesti noin kaksi tuntia, ja muistiinpanotekstiä syntyi noin 50 sivua. Kokouksiin osallistui vaihdellen viidestä kymmeneen henkilöä.

Aineiston analyysi eteni aineistolähtöisesti. Ensimmäiseksi tutkija luki muistiinpanot useaan kertaan läpi, minkä seurauksena aineistosta nousi muutama laajempi teema. Nämä teemat olivat seuraavat: sitoutuminen, dialogisuus ja esimiesten tuki.

Sitoutuminen

Monialaisen yhteistyöryhmän lähtökohtana on lain sisältö. Tämä selkeästi sitoutti ryhmän jäsenet toiminnan suunnitteluun, ohjaukseen ja koordinointiin. Laki antaa selkeät velvoitteet ryhmän toiminnalle. Laki ei kuitenkaan määrittele, miten ryhmän jäsenet saadaan sitoutuneeksi toimintaan. Kuntaorganisaatiossa on paljon erilaisia työryhmiä. "Kellään ei ole aikaa toimia turhaan - -." Edellä mainittu lausahdus kuvaa, kuinka työryhmän jäsenet toivovat, etteivät työryhmät toimi päällekkäin, eikä niitä olisi liian paljon. Kuten eräs osallistuja ilmaisi:

"Riittäisi, kun nuorisosihteeri lisättäisiin tähän ryhmään, sillä ryhmiä on liikaa. Karsintaa täytyy tehdä."

Eri työryhmissä oleminen voi viedä aikaa perustyöltä, mikä ei ole asiakkaan edun mukaista. Ohjaus- ja palveluverkoston jäsenet kokivat, että heidän työaikansa ja työtehtävien monialaisuuden vuoksi ei ole mielekasta tehdä päällekkäistä työtä. Ongelmana tuntui olevan se, että aina ei välttämättä tiedetä, mitä eri toimipisteissä tai osastoissa tehdään. Eräs jäsen totesi: "Emme ole koonneet asioita yhteen." Näin ollen ohjaus- ja palveluverkoston tehtäväksi nouseekin lain edellyttämä tehtävä, eli koota yhteen alueen lasten ja nuorten elinoloihin liittyviä asioita. Tämä on ohjaus- ja palveluverkoston keskeinen rooli, mikä helpottaa ja auttaa eri sektoreiden työntekijöitä työssään. TE-toimiston edustaja pohtikin: "Mistä me saamme esimerkiksi koulujen opojen yhteystiedot?" Tämä tietojen ja asioiden koontiin liittyvä tehtävä on syytä ottaa vakavasti kunnissa.

Moniammatillinen yhteistyöryhmä ei synny panemalla eri hallintokuntien työntekijöitä sattumanvaraisesti yhteen. Kyse ei ole myöskään yhteistyöstä, vaikka yhteistyöllä onkin keskeinen rooli monialaisen yhteistyöryhmän toiminnassa. Todellisesta monialaisesta yhteistyöstä voidaan puhua, kun jokainen yhteistyöryhmän jäsen tunnistaa ryhmän päämäärät ja tavoitteet, ja toimii sitoutuneesti niiden mukaisesti. (vrt. Karila & Nummenmaa 2005.) Monialaisen yhteistyöryhmän tavoitteena ei ole vain tie-

don jakaminen eri asiantuntijoiden kesken, vaan sitoutuneesti kehittää ja parantaa lasten ja nuorten elin- ja kasvuolosuhteita paikallisella tasolla.

Monialaiseen yhteistyöryhmään sitoutumista edesauttaa se, että ryhmän toiminnan tavoitteet ovat selkeitä, jolloin ryhmän jäsenet tietävät, mitä tehdään ja millä tavalla. Yhteistyöryhmän toimintaa edesauttaa lisäksi se, että eri organisaatiosta tulleet työntekijät opettelevat tuntemaan toistensa työnkuvaa, sekä se, että ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus on hyvää, eikä ajanpuute haittaa ryhmän toimintaa. Tämä näkyi jäsenten asenteessa, kun eräs työryhmän jäsen totesi: «Pyritään toimimaan nopeasti, eikä ole raja-aitoja.» Kiimingissä näyttikin siltä, että työntekijät suhtautuivat myönteisesti ja uteliaasti toistensa työhön sekä pyrkivät toimimaan lasten ja nuorten parhaaksi. Työryhmän jäsenet toimivat joustavasti toistensa työtä kohtaan.

Tutkimuksissa on todettu, että kiire ja ajanpuute heikentävät yhteistyöryhmän toimintaa. Rakentava kritiikki ryhmän työhön sekä positiivinen ja salliva ilmapiiri auttavat monialaisen yhteistyöryhmän toimintaa. (vrt Kontio 2011.) Työryhmän jäsenet kokivat työryhmän merkitykselliseksi, jolloin he järjestivät aikaa tapaamisille ja siihen, että saivat seminaarin järjestettyä. Työntekijöiden työnkuvaan oli sisällytetty toimiminen nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa.

Monialaisen yhteistyöryhmän toiminta voi tarkoittaa sellaista työskentelyä, jossa eri sektorit ja organisaatiot työskentelevät erillään, mutta tietävät tekevänsä sitoutuneesti moneen ammattiin sekä lasten ja nuorten arkeen liittyvää työtä. Kiimingissä on onnistuttu luomaan sellainen toimintakulttuuri, jossa eri tahojen ammatillinen asiantuntijuus on yhdistetty, ja jossa ryhmän jäsenet uskovat, että heidän toiminnallaan on vaikuttavuutta kiiminkiläisten lasten ja nuorten elinoloihin. «Yhteen hiileen puhaltaminen», kuten eräs jäsen totesi, vie lasten ja nuorten hyväksi arkea ja elämää eteenpäin. Kenenkään työntekijän ei ole tarkoituksenmukaista toimia yksin, vaan yhdessä tekemällä asiat menevät eteenpäin.

Dialogisuus

Tove Jansson kirjoittaa osuvasti kirjassaan *Muumipeikko ja pyrstötähti*: ”*Muumipeikko tuns i itsensä nyt paljon iloisemmaksi, kun hän jakoi salaisuuden toisten kanssa.*” Monialaisen yhteistyöryhmän jäsenten toiminnassa on kyse pohjimmiltaan yhteisöllisesti jaetusta tiedon luomisesta eli dialogista. Dialogisuus näkyi yhteistyöryhmän toiminnassa, joka oli luonnollista toisia kunnioittavaa puhetta ja kuuntelemisen taitoa. Varto (1994, 60) jatkaa, kuinka ”*dialogissa tapahtuu jotain, jonka molemmat tunnistavat uudeksi*”. Dialoginen keskustelu etenee ketjumaisesti, eivätkä keskustelijat tiedä etukäteen vastauksia. Siinä ryhmän jäsenet suuntaavat mielenkiintonsa pois omista yksilöllisistä maailmoistaan, jolloin syntyy keskustelua myös siitä, mikä on yhteistä. (Varto 1994.) Dialogissa on siis ajatuksena, että on olemassa jotakin, ”*joka on lähtöisin kahdesta tai useammasta lähtökohdasta, mutta joka sijoittuu niiden väliin*” (Varto 1994b, 107). Moniäänisyys on dialogiselle keskustelulle ominainen piirre (Isoherranen 2007, 66).

Asiantuntijuuden jakamisen arvo on siinä, että toisilta saatu palautte toimii myös uusien ajatusten testaajana. Älykkään toiminnan ja uusien ajatusten luomisen kannalta on merkityksellistä, että työryhmään osallistuva asiantuntija tarkastelee omia käsityksiään muiden näkökulmasta. (Kontio 2011.) Valveutunut asiantuntija ymmärtää, että häneltä ei löydy aina oikeaa vastausta, ja hän on valmis dialogiin.

Vaikutti siltä, että tutkimuskohteena olevassa nuorten ohajus- ja palveluverkostossa oli sellainen ilmapiiri, jossa jokaisella ryhmän jäsenellä oli oikeus ja mahdollisuus ilmaista mielipiteensä. Näytti siltä, että ryhmän jäsenten yhteistyö perustui moninaisuuden ja erilaisuuden kunnioittamiseen. Ryhmän jäsenten toiminnan taustalla voi olla toimijoiden halu uudistaa ja kehittää vallitsevia ammatillisia käytäntöjä sekä halu palvella paremmin nuoria asiakkaita. (vrt. Siurala 2011, 138.)

Työryhmän jäsenet tunnistivat myös sen, milloin on parempi tukeutua toisen ammatillaisen ammattitaitoon: »Jos minä olisin sössöttänyt asiakkeelle, niin siitä ei olisi tullut mitään - -» Edellä mainittu esimerkki kuvaa hyvin, että työntekijä ymmärsi, kuinka on asiakkaan edun mukaista kääntyä toisen asiantuntijan puoleen. Moniammatillisessa työotteessa hy-

väksytään ilmiöiden kompleksisuus, oman tiedon ja osaamisen rajallisuus sekä halutaan tehdä yhteistyötä itsenäisen puurtamisen sijaan. Työskenteilyn pääpaino on osaamisen kollektiivisessa rakentamisessa ja soveltamisessa. (ks. Merikivi, Tuurila & Timonen 2011, 140.)

Hyvän yhteistyön edellytys on dialoginen vuoropuhelu. Avoin dialogi mahdollistaa aidosti uuden ja erilaisen kokemisen ja ymmärtämisen. Karlssonin (2003, 23) mukaan soljuvan ja demokraattisen dialogin perusta on molemminpuolinen yhdenvertaisuus ja kunnioitus. Soljuvassa dialogissa asiantuntijoilla on tilaa vuorotellen tuoda esiin ajatuksiaan ja pohdintojaan. Filosofi Emmanuel Levinas on keskittynyt filosofiansa juuri toisen ihmisen merkitykseen ihmisen eettisen tietoisuuden herättäjänä. Levinas ajattelee, että ihminen arkipäiväisyydessään ei ole kiinnostunut siitä, mitä toiset ihmiset ovat tai mitä he ajattelevat. Ihminen ottaa toisen ihmisen sellaisena kuin itse tahtoo ja tekee toisesta itselleen sopivan. Ihminen ei tällöin tarvitse miettiä eettisiä kysymyksiä. (Levinas 1996.)

Esimiesten tuki

Moniammatillisen yhteistyöryhmän työntekijöiden työtehtävät ovat monimuotoisia, ja heillä on erilaista asiantuntijuutta ja osaamista. Asiantuntijuuden kehittyminen on dynaaminen prosessi, mikä ei ole pelkästään yksilön ominaisuus, vaan se on myös organisaation kollektiivista osaamista. Tämän seurauksena johtamisesta puhutaan nykyään enemmän osaamisen johtamisena. (Rekola 2007.) Monialaiseen yhteistyöryhmään osallistuvilla työntekijöillä täytyy olla johtajan tuki, joka mahdollistaa esimerkiksi työ- ja asiantuntijuuden käyttämisen yhteistyöryhmän vaatimusten mukaisesti.

Moniammatillisen yhteistyöryhmän työntekijöiden työtehtävät ovat monimuotoisia, ja heillä on erilaista asiantuntijuutta ja osaamista. Mitä enemmän esimies kannustaa ja tukee työntekijöitä osallistumaan yhteistyöryhmän toimintaan, sitä sitoutuneemmin työntekijät osallistuvat kokouksiin. On merkityksellistä, että yhteistyöryhmän toimintaan osallistuu myös esimiehiä, joilla on päätösvalta tehdä tarpeen vaatiessa päätöksiä, kuten eräs jäsen totesi: «Kyllä mä voin tän asian päättää ja hoitaa.» Kiimin- gissä näytti siltä, että yhteistyöryhmän toimintaan oli valikoitunut työnte-

kijöitä, joilla oli valtaa tehdä päätöksiä. Vaikutti siltä, että esimiehet luottivat työntekijöihinsä, ja että heille oli annettu vastuuta.

Oppiva organisaatio

Opiskelu ja oppiminen eivät rajoitu vain koulumaailmaan, vaan ne ovat osa kaikkien ihmisten jokapäiväistä toimintaa (Saarnilahti 2011). Oppimista tapahtuu kaikissa inhimillisissä toiminnoissa ja vuorovaikutuksessa arjen eri tilanteissa kuten työssä, kotona ja vapaa-ajalla. Asiantuntijuuteen kehittyminen tapahtuu kulttuurisen oppimisen kautta, jolloin sekä yksilölliset ja yhteisölliset kokemukset ovat merkittäviä ihmiselle. (Hakkarainen 2004; Säljö 2004.)

Aikuisten oppimisen keskeinen säätelijä on suhtautuminen muutokseen eli se, koetetaanko muutos pelottavana vai haasteellisenä (Rauste- von Wright et.al). Reflektiivisellä työotteella työntekijä etsii vaihtoehtoisia toiminta- ja ajattelumalleja sekä pyrkii dialogisuuteen. (Laine 2006.) Kun ryhmä käsittelee yhdessä ammatillisen käytännön pulmatilanteita ja ongelmia, puhutaan ongelmaperustaisesta oppimisesta eli problem-based learningistä.

Vaikutti siltä, että Kiimingissä oli käytännön toiminnan kautta havahduttu puuttumaan toiminnan puutteisiin. Tämän seurauksena työntekijät pyrkivät aktiivisesti puuttumaan ongelmakohtiin ja parantamaan toimintakulttuuriaan.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto tarvitsee toimiakseen sen, että kunnan organisaatiossa kyseenalaistetaan vallitsevia käytänteitä. Tällä tarkoitetaan sitä, että kunnissa on mietittävä, minkälaisia erilaisia työryhmiä heillä on olemassa. Näin ryhmän jäsen pohti: ”- - ennalta ehkäisevä päihdetyöryhmä sulautetaan osaksi tätä ryhmää, niin mekin saamme infoa päihdetyöryhmältä.»

Ei ole mielekästä, että nuorten ohjaus- ja palveluverkosto perustetaan uutena työryhmänä, ilman että analysoidaan, mitä olemassa olevia muita työryhmiä kunnassa on. Jos tilanneanalyysiä ei tehdä, on vaarana, että työntekijät kuormittuvat entisestään ja eri työryhmät tekevät päällekkäistä toimintaa. Kuten lain henki edellyttää, nuorten ohjaus- ja palveluver-

koston tehtävänä on koota ja koordinoida toimintaa lasten ja nuorten parhaaksi.

Kuntien työntekijöiden on tarpeen myös käydä dialogia muiden kuntien työntekijöiden kanssa. Tällä tavoin eri kuntaorganisaatioiden hyvät käytänteet ja ratkaisut leviävät. Ei ole mielekästä keksiä pyörää uudestaan, vaan tulisi pyrkiä aktiivisesti oppimaan muilta. Työryhmän tulisi tehdä jatkuvaa reflektointia ja arviointia työryhmän toiminnasta. Vähitellen arvioinnin kautta työryhmän toiminta vakiintuu.

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että kunnan hallinto- ja organisaatiokulttuuri edesauttoi työryhmän toimintaa. Tehokas työryhmä vaatii työntekijän sitoutumista toimintaan. Sitoutumista lisäävät tiedonkulku, vuorovaikutussuhteet ja työyhteisön sosiaaliset prosessit. Nuorisotyö on hyvä esimerkki moniammatillisuudesta. Nuorisotyössä yhteistyötä on tehty sidosryhmien kanssa paljon enemmän, kuin kunnan palvelumuutokset tulivat. Kuntarakenteen muutokset heijastuvat nuorisotyöhön varsinkin kuntaliitoksina, jolloin nuorisotyön yksiköitä yhdistetään, toimintakäytänteitä yhtenäistetään ja toimintojen laajuutta pohditaan. Kiimingissä ovat edessä mielenkiintoiset ajat, kun kuntaliitos astuu voimaan 2012. Tämä oli asia, joka selkeästi mietitytti nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäseniä. Miten kuntaliitos tulisi huomioida nuorten ohjaus- ja palveluverkoston rakenteissa, on mielenkiintoinen kysymys. Tämän tutkimuksen perusteella näytti siltä, että Kiimingin nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toimintatapa olisi syytä huomioida kuntaliitoksen toimintarakenteissa.

Lähteet:

- Eskola, Juhani & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino Tampere.
- Hakkarainen, Kai 2004. Tutkiva oppiminen. WSOY Porvoo.
- Isoherranen, Kaarina 2007. Moniammatillinen yhteistyö. WSOY Porvoo.
- Karila, Kirsti & Nummenmaa Anna-Raija 2005. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. WSOY Helsinki.
- Karlsson, Liisa 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Ps-kustannus Jyväskylä.

- Laine, Terhi 2006. Asiakastyö turvakodissa. Teoksessa Helminen, Jari (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. PS-kustannus Juva.
- Levinas, Emmanuel 1996. Etiikka ja äärettömyys. Keskusteluja Philippe Nemon kanssa. Gaudeamus Tampere.
- Rantala, Taina 2005. Oppimisen iloa etsimässä. Lapin yliopisto.
- Rauste- von Wright, Maijaliisa, von Wright, Johan & Soini, Tiina 2003. Oppiminen ja koulutus. WSOY Helsinki.
- Saarnilahti, Marja 2011. Työntekijöiden oppimishaasteita. Teoksessa Fågel, Sitina, Jonsson, Mona, Korvela, Pirjo & Kupiainen, Antero (toim.) Arki haltuun.-Sekvenssimenetelmä perhetyössä. Väestöliitto Helsinki.
- Siurala, Lasse 2011. Moniammatillisuus nuorille suunnatussa verkkotyössä. Teoksessa Merikivi, Jani, Timonen, Päivi & Tuuttila Leena (toim.) Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön. Nuorisotutkimusverkosto.
- Säljö, Roger 2004. Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. WSOY Helsinki.
- Varto, Juha 1994. Filosofinen taito I. Kirjayhtymä Helsinki.

Anu Saukkonen

Moniammatillinen yhteistyö Kiimingin kunnassa

Johdanto

Artikkelini pohjautuu opinnäytetyöhöni, jonka tavoitteena oli selvittää moniammatillisen yhteistyön toteutumista Kiimingissä sekä moniammatillisuutta Kiimingin nuorisotyön näkökulmasta. (Saukkonen 2010.)

Kyselylomakkeeseen vastasi neljätoista eri työntekijää, jotka toimivat sosiaali- ja terveystalveissa, opetus- ja vapaa-aikapalveluissa, kirjastopalveluissa, työpajassa, poliisissa, seurakunnassa, työvoimatoimistossa sekä kolmannella sektorilla. Kyselylomakkeeseen vastaajat valittiin niin, että he toimivat lasten ja nuorten parissa. Vastaajien työkokemuksen pituus vaihteli yhdestä vuodesta 30 vuoteen. Työkokemuksen pituuden keskiarvo oli 10,8 vuotta. Voidaan todeta, että vastaajilla oli hyvä pohja ja näkemys siitä, mitä moniammatillista yhteistyötä Kiimingissä tehdään. Kaikki neljätoista vastaajaa tekivät töitä nuorten kanssa, heistä kaksitoista työskentelivät myös lasten ja yksitoista aikuisten kanssa. Jokaisella kyselyyn vastanneista on hyvä näkemys lasten ja nuorten parissa toimimisesta.

Yhteistyön määrä ja yhteistyömuoto

Yleisesti ottaen kunnan eri toimialat tekivät yhteistyötä keskenään muutama kerran kuukaudessa. Eniten käytetty yhteistoimintamuoto oli puhelinkeskustelu, mikä ei mielestäni välttämättä edistä ammatillista ja sosiaalista vuoropuhelua. Ajattelen, että sosiaaliset tapaamiset kasvotusten edistävät ja nopeuttavat usein yhteistyötä. Osa vastaajista hoiti yhteistyön erilaisissa yhteistyökokouksissa.

Nuorisotoimi tekee yhteistyötä opetustoimen kanssa päivittäin, sillä nuorisotila sijaitsee koulun yhteydessä. Se on yksi hyvä kehitettävä moniammatillinen yhteistyökuvio. Suurin osa koulun tiloista on illalla tyhjänä, joten niitä on helppo hyödyntää nuorisotoimen omissa toiminnoissa. Vapaa-aikapalvelut tekevät yhteistyötä 1–3 kertaa kuukaudessa suurimman osan hyvinvointipalveluiden vastaajien kanssa. Yhteistyötä tehdään sosiaalipalvelujen kanssa enimmäkseen lastensuojelun kautta. Kouluterveydenhuollon ja seurakunnan kanssa tehdään hyvää valistustyötä. Muutamana kerran viikossa tehtävä yhteistyö seurakunnan ja kolmannen sektorin kanssa käsittää kaikki kerhotoiminnasta tapahtumatoimintaan sekä leiri- ja retkitoimintaan. Se kattaa kaikki perusnuorisotyömuodot nuorisolakiä mukaillen. Jotta päästään mahdollisimman hyvään lopputulokseen, on yhteistyömuotoja kehitettävä entisestään.

Vastaajien mielestä moniammatillinen yhteistyö antaa tukea omaan työhön, koska monilla toimialoilla työtä tehdään yksin. Usean mielestä yhteistyö edisti verkostoitumista eri toimialojen kanssa, mikä koettiin tärkeänä moniammatillisessa yhteistyössä. Näin työntekijät oppivat tuntemaan muut alan toimijat, jolloin yhteistyö helpottuu ja nopeutuu. Vastaajien mielestä yhteinen tahtotila edisti moniammatillista yhteistyötä. Yhteistyön on oltava toimivaa. Epäilijöitä yhteistyölle ei saa olla. Pitäikin muistaa, että kun tarjoaa ammatillisesti muille, niin saa jotain myös itselle. Kun palaverieita pidetään, on niiden oltava säännöllisiä, ja jokaisen on osallistuttava niihin. Kokouksella on aina oltava merkitys. Vastaajien mielestä työkiireet tai työn päällekkäisyydet haittasivat yhteistyön kehittymistä. Kokoontuminen on silloin hajanaista, eikä yhteistä tahtotilaa saavuteta.

Avoimuus on merkittävässä asemassa moniammatillisessa yhteistyössä. Työntekijöiden pitää muistaa oikeudet ja velvollisuudet, mutta nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoon kuuluu se, että osataan arvioida milloin esimerkiksi salassapitovelvollisuuteen liittyvät ongelmat voidaan sivuuttaa, jotta edistetään yhteistyötä ja auttamisprosessia. Sen jokainen oppii työtä tekemällä ja omiin havaintoihinsa luottaen. Se voi olla joskus vaikeaa uudelle työntekijälle, kun hän vasta etsii omaa ammatti-identiteettiään. Työntekijöiden on huomattava, että asiakkaana oleva henkilö ei välttämät-

tä ole vain yhden toimialan asiakas vaan kaikkien, jotka asiakasta voivat auttaa.

Jotta yhteistyö olisi mahdollisimman monipuolista, tarvitaan eri toimialojen välistä viestintää yhteistyötä tehtäessä. Vastaajien mielestä viestintä toimii oikein hyvin eri toimialojen välillä, kuten seuraavassa esimerkissä ilmenee:

”moniammatillisessa yhteistyöverkostossa alkaa tajuta, että asiakkaana oleva henkilö ei välttämättä ole vain yhden toimijan asiakas vaan kaikkien niiden toimijoiden yhteinen asiakas, jotka voivat häntä auttaa.”

Vastaajat pitivät moniammatillista yhteistyötä erittäin tärkeänä kunnassamme. Heidän mielestään vastuu yhteistyöstä on niin työyhteisöllä, työnantajalla kuin jokaisella itselläänkin. Kunnan organisaation, työyhteisön ja työkavereiden on oltava samalla linjalla yhteistyötä tehtäessä. On oltava yhteiset suuret linjaukset, mutta myös jokaisella toimialalla on oltava yhteiset linjaukset toiminnan tekemiseen ja kehittämiseen. Näin päästään parhaimpaan lopputulokseen.

Miten yhteistyö saadaan sujumaan?

Yhteistyötä kehitettäessä tärkeimpinä ominaisuuksina pidettiin ammatillisuutta ja sitoutuneisuutta. Tärkeinä pidettiin lisäksi yhteistä päämäärää ja oman työn arvostusta. Vastauksissa painottui myös yhteisvastuullisuus, tieto sekä kommunikaation sujuvuus. Yleisesti tarkasteltuna toimialat arvostivat toistensa työtä kunnassamme.

Moniammatilliseen yhteistyön kehittämiseen liittyy yhtenä osana yhteisen palveluideologian kehittäminen. Vastaajien mielestä kunnassa on eniten kehitetty yhteistä palveluideologiaa opetuspalvelun, vapaa-aikapalvelun, sosiaalipalvelun, työpajan, seurakunnan ja kolmannen sektorin toimialojen välillä. Tämä selittyy sillä, että näiden toimialojen asiakaskunta koostuu samoista asiakkaista. Tähän liittyy, että moniammatillista yhteis-

työtä tehdään harvemmin poliisin, työvoimatoimistojen, seurakunnan ja kirjastotoimen kanssa.

Eniten koulutusta tarvittiin moniammatillisuuteen, ennaltaehkäisevään työhön, työhyvinvointiin, vuorovaikutustaitoihin sekä atk-taitoihin. Moniammatillisuus koettiin joillakin toimialoilla vielä suhteellisen uutena toimintamuotona, joten se toimintamalli saattaa olla monelle työntekijälle uusi asia. Vastaajat kokivat tarvitsevansa koulutusta työhyvinvointiin. Tämä on sidoksissa siihen, miten työtä tehdään kunnassa ja miten se on organisoitu.

Vastaajien mielestä koulutustarvetta kunnassa aiheuttavat eniten asiakaskunnan vaatimukset ja palvelurakenteiden muuttuminen. Kun Kiimingissä siirryttiin tilaaja-tuottajamalliin, toi se muutoksia kunnan palvelurakenteisiin. Tänä päivänä vapaa-aikapalveluiden, päivähoidon, kulttuuri- palveluiden, kirjastopalveluiden, opetuspalveluiden ja sosiaali- ja terveys- palveluiden asioita hoitaa hyvinvointilautakunta. Muutos perustuu elinkaariajattelupolitiikkaan.

Miten moniammatillista yhteistyötä osattaisiin tehdä, jotta työ olisi kustannustehokasta ja resursseja hyödynnettäisiin mahdollisimman monipuolisesti? Hyvinvointipalveluissa sosiaaliset taidot ovat keskeisessä roolissa. Puutteet ihmisten välisissä vuorovaikutustaidoissa hidastavat yhteistyötä sekä aiheuttavat väärinkäsityksiä työntekijöiden välille.

Nuorisopalveluihin on tullut mukaan erilaisia sosiaalisen median työmuotoja. Nykypäivän nuoret liikkuvat facebookin, irlgallerian ja twitterin maailmoissa. Jotta nuorisotyö pysyy mukana nuoren arjessa, on mentävä sinne missä nuori on. Verkkonuorisotyö on yksi arvokas ja kehittämisen arvoinen moniammatillinen yhteistyömuoto nuorisotyössä. Vastaajien mielestä koulutustarvetta kunnassa aiheuttivat eniten asiakaskunnan vaatimukset ja palvelurakenteiden muuttuminen. Kouluttautumalla työntekijät ylläpitävät ammatillisuutta sekä saavat taitojen sparrausta.

Moniammatillinen yhteistyö tuo toimintaan laajemman pohjan sekä erilaisia näkemyksiä ja näkökantoja. Eri toimialojen palveluiden kokoaminen samoihin tiloihin toisi paremman mahdollisuuden yhteistoimintaan. Vastaajien mielestä päällekkäinen työ vähenisi sekä tietoisuus muiden työnkuvista lisääntyisi. Moniammatillinen yhteistyö nähtiin myös voi-

maannuttavana toimintatapana. Jaksetaan henkisesti paremmin, kun resursseja jaetaan monipuolisemmin. Verkostoituminen lisää ammattiosaimista.

Moniammatillinen yhteistyö antaa vinkkejä omaan työhön ja toimintatapoihin, sillä jokainen voi oppia toiselta. Jotta yhteistyön tekeminen helpottuisi kunnan, työyhteisön tai oman työnkuvan näkökulmasta, vastaajien mielestä tapaamisten olisi oltava säännöllisiä. Heidän mielestään resursseja olisi lisättävä, jotta aikaa saataisiin moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Työntekijöiden vaihtuvuuden kannalta uudet työntekijät tulisi perehdyttää yhteistyökumppaneiksi, sillä vastaajien mielestä henkilökohdaiset tutustumiset edistävät verkostoitumisen jalkauttamista käytäntöön.

Jotta päästään mahdollisimman hyvään lopputulokseen, on yhteistyömuotoja kehitettävä entisestään. Jokaisella on vastuu omista tekemisistään, mutta jokainen toimiala tarvitsee oman työn tueksi muiden ammattialojen asiantuntijoita. Kiiminkiin on kehitetty monialainen yhteistyöryhmä, jonka tehtävä on vastata nuorisolain muutokseen sekä saada moniammatillinen yhteistyö toimimaan kunnassa.

Pohdinta

Olen tehnyt nuorisotyötä kymmenen vuotta ja huomannut, kuinka nuorisotyön arvostus on kasvanut. Samoin on huomattu moniammatillisen yhteistyön mahdollisuus. Jokainen meistä tekee työnsä omalla tavallaan ja omalla persoonallaan. Kuka muu meidät nostaisi arvokkaaseen moniammatilliseen yhteistyörinkiin kuin me itse?

Olen miettinyt salassapitovelvollisuussäädöstä tehdessäni moniammatillista yhteistyötä. Ihmettelen, kuinka paljon salassapitovelvollisuus tai lait määräävät hyvinvointipalveluiden toiminnoissa. Kuinka paljon nopeampaa ja tehokkaampaa apu ja tuki olisivat, jos ylimääräisistä esteistä päästäisiin. Kenen etua se ajaa, jos asiakas vain pyörii hyvinvointipalveluiden ringissä? Jokainen tekee oman työnsä tietämättä, mitä toisessa paikassa on jo tehty tai tullaan tekemään. Se on asiakkaalle turhauttavaa.

Moniammatillinen yhteistyö muokkaa omaa toimenkuvaa ja ammatti-identiteettiä. Yhteistyön avulla pyritään parantamaan omaa ammatil-

lista osaamista. Moniammatillisessa työskentelyssä työyhteisön jäsenten on mahdollista oppia uutta myös toisiltaan. Jotta tällainen oppiminen on mahdollista, on meidän työntekijöiden ylitettävä asenteellisia rajoja. Lisäksi työntekijöiden on oltava valmiita luopumaan myös oman erityisosaamisensa rajojen vartioinnista.

Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen lisäksi pidän tärkeinä työhyvinvointia ja hyvää työilmapiiriä. Uskon, että tänä päivänä meidän jokaisen tulee keskittyä omassa työssämme ajankäytön hallintaan, siten pysymme edistämään omaa hyvinvointiamme. Jotta meillä olisi voimavaroja tehdä tätä tärkeää työtä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin takaamiseksi, meidän on saatava vertaistukea toisilta alan ammattilaisilta. Teemme nuorisotyössä moniammatillista yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa niin paikallisesti kuin seudullisestikin. Näillä yhteistyömalleilla saamme myös tarvittavaa vertaistukea ja ammattiapua. Meidän tulee jakaa työtehtäviämme, jolloin moniammatillisesta yhteistyöstä tehdään mahdollisuus. Meillä on oltava toiminnassamme omat toimintasäännöt ja tietyt kriteerit miten toimia, joilla *tähtäämme samaan lopputulokseen.*

Näen kasvattajaroolin tärkeänä omassa työssäni. Meidän tulee olla läsnä ja kuunnella. On hienoa saada olla osa nuoren elämää ja seurata hänen kasvamistaan. Jokaisesta nuoren kanssa käydystä kohtaamisesta jää käteen jotain antoisaa, joka on työn voimavara. Jos kaikesta saa jotain uutta vietäväksi omaan ammattivarastoon, luo se edellytyksiä kehittyä ammatillisesti.

Raija Palosaari

Etsivä työ Kittilässä

Etsivä työ Kittilässä alkoi elokuussa 2011. Työ oli helppo aloittaa, kun raamit sai etsivään työhön annetusta laista. Suomessa oli jo kokemuksia etsivästä työstä, ja siitä oli tehty nettiin kirjoituksia, joista sai kuvan siitä, mitä muualla tehdään.

Verkostoituminen on etsivässä työssä ensiarvoisen tärkeä, että tuloksia saadaan, ja tämä on myös huomioitu tehtäväkuvauksessa.

TE-toimistossa sovimme palaverin, jossa kutsuimme kaikki alle 25-vuotiaat työttömät toimistoon, ja heidän kanssaan mietimme tulevaisuutta, työtä ja koulutusta. Näitä palavereja olemme pitäneet säännöllisin väliajoin. Tätä kautta olemme saaneet työttömät nuoret työmme piiriin.

Sosiaalitoimen kanssa yhteistyö on ollut myös kiitettävää. Sosiaalipuolen ammattilaiset ovat olleet myös konsultoimassa, kun vaikeita tapauksia on tullut esille. On ollut hyvä jatkaa sitten työtä nuorten kanssa, kun tietää, mitkä mahdollisuudet on saada heille apua.

Poliisin kanssa olemme tehneet yhteistyötä, ja olen saanut apua tarvittaessa. Puolin ja toisin olemme jakaneet tietoja nuoristamme.

Puolustusvoimien kanssa olemme sopineet, että etsivän tykönä käyvät kaikki kutsuntoihin tulevat varusmiehet.

Kouluista etenkin Levi-instituutti on ollut hyvä yhteistyökumppani. Olemme konsultoineet toisiamme oppilaista, jotka ovat lopettaneet koulun tai ovat syrjäytymässä kotiin tai kavereiden luokse.

Kittilässä on toimiva työpaja, minne on ollut hyvä lähettää nuoria harjoittelemaan työntekoa. Pajalaisten kanssa meillä on myös säännöllistä virkistystoimintaa.

Muun nuorisotoimen kanssa työ on myös ollut saumatonta. Nuorisotiloille laitoimme tyttöjen talon maanantaisin, ja se on alkanut kevään aikana löytää paikkansa.

Ennalta ehkäisevää työtä on tehty yläkouluiikäisten nuorten parissa. Työnimenä on ollut Rämäpäät. Heidän kanssaan on pidetty säännöllistä kerhotoimintaa kerran viikossa. Alun perin Rämäpäät oli tarkoitettu vain tytöille, mutta kevään aikana rämäpääpojat ovat myös tulleet mukaan toimintaan, ja enemmänkin tulijoita olisi ollut.

Perhetyötä saa tehdä myös kiitettävästi, kun nuorella on ongelmia ja vanhemmat pyytävät yhteistyöhän nuoren auttamiseksi. Nuorta autettaessa voi koko perhe saada apua, ja elämässä päästään taas eteenpäin. Vanhemmat ovat etsivän hyviä yhteistyökumppaneita.

Sosiaalinen media on tätä päivää, ja facebookissa tavoittaa nuoret, jotka eivät ehkä muuten uskaltaisi ottaa yhteyttä.

Yhteydenottoja nuoresta on tullut vanhemmilta, nuorilta itseltään, nuorten kavereilta, sukulaisilta, koululta, eri viranomaisilta ja sosiaalisen median kautta.

Työssä jaksamisen kannalta on ollut tärkeää taustatuki esimiehiltä ja ammattimainen työnohjaus.

Lähes vuoden kokemuksella voin sanoa, että etsivä työ on antoisaa, mielenkiintoista ja palkitsevaa. Samanlaista päivää ei tule, eikä tähän pääse urautumaan. Lisäksi saa olla muiden ammattilaisten kanssa tekemässä tärkeää työtä nuortemme hyväksi.

Kittilä on 6200 asukkaan kunta Tunturi-Lapissa. Kunnassa on kaksi keskusta: Kittilän kirkonkylä ja Levi-tunturin ympärillä sijaitseva Sirkan kylä. Lisäksi kunnassa on lähes 30 pienempää kylää yli 8.200 km²:n alueella. Kunnan tärkeimmät työllistäjät ovat Levin matkailukeskus ja Kittilän Suurikuusikon kultakaivos. Kunta on kehittynyt voimakkaasti 2000-luvun aikana.

Anna Mäkelä

Nuorten elämä Kittilässä kunnanjohtajan silmin

”Pystymetsä ja laakeeta pelto, maisema herättää jumalan pelkoo.
Täällä taivas roikkuu uhkaavana, päättemme yllä.
Oot nuori ja rauhaton sydän, kyllästynyt tähän kuolleeseen kylään.
Kun maltat mielesi pääset maailmaan kyllä.”

Suomalaisen reggaemuusikko Jukka Pojan hitti ”Älä tyri nyt” on soinnut tänä vuonna usein radiossa, kun olen ajellut Kittilän kunnantalolle. Laulu kertoo maaseudulla elävästä teinistä, joka kaipaa pois kotikylänsä ahtaista ympyröistä. Mietin aina kappaleen kuullessani, että kuinkahan monesta kittiläläisestä nuoresta tuntuu samalta? Kuinkahan moni on ahdistunut pikkupaikkakunnan pienistä kuvioista, ja malttaa tuskin odottaa, että pääsee ”Suureen Maailmaan”? Joka vuosi tuhannet nuoret kun muuttavat pois kotiseuduiltaan kaupunkiin joko opiskelemaan, työhön, etsimään itseään tai kaikkea tätä. Kittilässä on Lapin alhaisin työttömyysaste, oma toisen asteen oppilaitos ja oma lukio. Täällä on monia Lapin kuntia paremmat koulutus- ja työllistymismahdollisuudet, mutta täältäkin muutetaan pois, ainakin väliaikaisesti. Ilahduttavan moni tosin myös palaa.

Millaista lasten ja nuorten on elää Kittilässä? Lasten ja nuorten elämää voi arvioida yhtäältä nuorten omien kokemusten ja toisaalta ulkoisten edellytysten kautta. Kittilässä lasten ja nuorten hyvinvointia on 2000-luvulla alettu seurata Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi toteuttaman kouluterveyskyselyn avulla.

Viimeisimmän, vuonna 2010 toteutetun, kouluterveyskyselyn perusteella voidaan päätellä, että yläkoulu- ja lukioikäisten Kittilässä asuvien nuorten elämässä ei ole suuria epäkohtia, ja moni asia on parantunutkin vuoden 2008 tuloksista. Jotkut tuloksista kuitenkin riipaisevat. Lukiolai-

sista joka kuudes ja yläkoululaisista joka kymmenes kertoo, ettei hänellä ole yhtään läheistä ystävää. Kittilän luvuilla se merkitsee pariakymmentä nuorta. Omasta nuoruudestani muistan, että ystävät ja kaverit olivat todella tärkeitä. Ihminen on sosiaalinen eläin ja haluaa kuulua yhteen toisten ihmisten kanssa. On kauheaa ja katkeraa, jos tuntee itsensä joka päivä ulkopuoliseksi. Voisin arvailla, että näille parillekymmenelle nuorelle Jukka Pojan kappaleessa kuvatut tunnot ovat tuttuja:

”Vaikket kestä nyt sun kotia, mee eteenpäin kuin sotilas. - - Oot nuori ja rauhaton sydän, kyllästynyt tähän kuolleeseen kylään. Kun maltat mielesi pääset maailmaan kyllä. Älä tyri nyt, älä lyö yli nyt. Älä antaudu angstin valtaan. Pääset maailmaan kyllä.”

Kun puhutaan kaupungista ja maaseudusta, puhutaan usein maaseudun pienistä ja turvallisista yhteisöistä. Niille nuorille, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää, Kittilän maaseudun ylistetyt pienet yhteisöt voivat tuntua vankilalta. Pienet yhteisöthän ovat turvallisista niille, jotka kokevat kuuluvansa niihin. Ulkopuolisille taas näkymä on toinen. Kun vaihtoehtoisia yhteisöjä ei ole ainakaan fyysisesti samalla paikkakunnalla, yhteisön ulkopuolella voi olla koleaa ja paljon yksinäisempää kuin kaupungissa.

Onneksi 2000-luvulla yhteisöihin voi kuulua myös virtuaalisesti. Lasten ja nuorten mediabarometrin mukaan Internetiä käyttävät jo viidesluokkalaistakin – siis 11-vuotiaista – päivittäin yli puolet ja kerran viikossa neljä viidestä. Puolet viidesluokkalaista on sitä mieltä, että sosiaalisessa mediassa on tärkeää olla mukana, jotta pysyy perillä kaveriporukan asioista. Yläkoululaisten ja lukiolaisten elämässä medialla on varmaan vielä suurempi rooli. Kittilässä puhutaankin paljon laajakaistayhteyksien saamisesta, ja kunnan joissakin osissa ei ole juuri minkäänlaista nettiyhteyttä. Nuorista enemmistö asuu kuitenkin suuremmissa kylissä, joissa nettiyhteys on saatavissa.

Myös koulukiusaaminen on läsnä Kittilän nuorten elämässä. Koulukiusaamista ei ole kyetty poistamaan KiVa koulu -projekteilla, vaan kouluterveyskyselyn perusteella sekä yläasteen että lukion oppilaista muutama kokee tulewansa kiusatuksi jopa viikoittain. Koulukiusaaminen on varmasti vähentynyt sekä Kittilässä että koko maassa, mutta sitä ei varmaan saada koskaan täysin kitkettyä lasten ja nuorten maailmasta. Koulukiusaamisen tilastot, ja ennen kaikkea ihmisten kertomukset siitä, aiheuttavat minus-

sa voimattomuuden tunteen. Joku lapsi tai nuori on onneton, eikä minun johtamani organisaatio kykene sitä onnettomuutta poistamaan. Voimattomuus on myös tosiasia. Kunta voi ehkäistä ja vähentää koulukiusaamista erilaisilla ohjelmilla, mutta avainasemassa ovat lasten vanhemmat ja ennen kaikkea lapset itse. Tähän rankimpaan ja kauheimpaan mahdolliseen asiaan lapsen tai nuoren elämässä keski-ikäistyvän kunnanjohtajan näkökulmasta ei kunta voi yksin tuoda ratkaisua.

Kun kouluterveyskyselyn tuloksia verrataan kahden vuoden takaisiin, ilonaiheita on kuitenkin onneksi huomattavasti enemmän kuin huolenaiheita. Yläkoululaisilla läheisiä ystävyyssuhteita on enemmän, läheisten alkoholinkäytön aiheuttamat ongelmat ovat vähentyneet, fyysistä uhkaa on koettu vähemmän, masentuneisuus on vähentynyt, ja humalajuominen, huumekokeilut ja tupakointi ovat vähentyneet. Edellisen kyselyn tuloksista on menty alaspäin koululääkärin ja -psykologin vastaanotolle pääsyssä. Lisäksi koettu terveydentila on heikentynyt. Vain muutamat vuotta 2008 huonommat tulokset saavat kuitenkin kunnanjohtajan melkein huokaisemaan helpotuksesta. Kittilässä asuvien nuorten keskuudessa aamupalan syöminen arkisin on vähentynyt, ja lähes joka kolmas pesee hampaansa harvemmin kuin suositusten mukaiset kaksi kertaa päivässä. Säännölliset elämäntavat ja ruokailutottumukset ovat tärkeitä, etenkin keski-ikäisille, ja omat hampaat ovat toki välttämättömyys. Asioina ne eivät kuitenkaan ole suuria epäkohtia, jotka tekisivät nuoren onnettomaksi.

Lasten ja nuorten elämään vaikuttavat oman ystäväpiirin ja vanhempien lisäksi luonnollisesti myös ulkoiset elinolot ja mahdollisuudet, koska ne vaikuttavat perheisiin. Taloutta ja työtä koskevien mittarien valossa nuorten elämä ja mahdollisuudet Kittilässä vaikuttavat vähintään kohtuullisilta. Työttömyys on kunnassa vähentynyt. Joka neljännen yläkoululaisen ja lukiolaisen vanhemmista ainakin toinen on ollut työttömänä viimeisen vuoden sisällä, mutta tätä selittää Kittilän matkailupainotteinen elinkeinorakenne. Varsinainen matkailusesonki kestää marraskuun alusta vapuun ja heinäkuun. Kunnan työttömyysaste oli esimerkiksi huhtikuussa 2012 alle 7 prosenttia, mutta koko vuoden tasolla se on noin 11 prosenttia. Työttömyysaste onkin lähes puolittunut kymmenessä vuodessa, kun se vuonna 2000 oli 20 prosenttia.

Muidenkin ulkoisten seikkojen perusteella Kittilä on houkutteleva kunta. Kunnan väkiluku on kasvanut koko 2000-luvun ajan, ja lapsiperheiden osuus on koko ajan lisääntynyt. Myös verotulot ovat kasvaneet vuoden 2005 neljästätoista miljoonasta eurosta vuoden 2012 kahteenkymmeneen miljoonaan euroon. Suurimmat työllistäjät ovat Levin matkailukeskus ja Suurikuusikon kultakaivos. Molemmat elinkeinot – kaivosteollisuus ja matkailu – ovat kansainvälisiä ja ajan hermolla. Tässä kohtaa Jukka Pojan lyriikka ei siis onneksi kerro Kittilästä: ”Mahikset on vähissä täällä, puun ja kuoren välissä päällään. Valo paistaa tunnelin päässä, nyt sinnittele pysy kii elämässä.”

Nuorten toivomuksiin – oletettuihinkin sellaisiin – myös reagoidaan herkästi poliittisessa päätöksenteossa. Tästä löytyy runsaasti esimerkkejä jo vuodelta 2012. Kevättalvella 2012 kirkonkylällä asuville nuorille järjestettiin neljänä päivänä viikossa ilmainen kuljetus Leville urheiluharrastuksiin. Kunta tukee myös taloudellisesti kuntalaisten harrastusmahdollisuuksia, ja erityisen voimakkaasti on panostettu 13–18-vuotiaiden nuorten mahdollisuuksiin saada lippuja Levillä sijaitsevaan kylpylään. Valtuusto on myös päättänyt rakentaa kirkonkylälle urheiluhallin, toki sillä edellytyksellä, että Opetusministeriö myöntää hankkeelle valtionapua.

Kaikki nämä kolme päätöstä taloudellisesta tuesta nuorten harrastuksille kertovat myös tietyistä poliittisista ajattelutavasta. Kittilässä on kaksi asutuskeskusta: kirkonkylä ja Levi-tunturin alue. Poliittisessa keskustelussa nostetaan säännöllisin väliajoin esiin näiden kahden alueen välinen suhde. Kunnan historian aikana kirkonkylän asukasmäärä on vähentynyt, mutta Levin asukasmäärä on kasvanut. Paikkakunnalla pitkään asuneiden ei ole aina helppoa hyväksyä sitä, että jokin toinen, ennen vähemmän merkittävä osa kuntaa, onkin nyt omaa kylää tärkeämpi. Samoin keskustelussa nousee silloin tällöin esiin sivukylien asema suhteessa Leviin tai kirkonkylään. Sadan ihmisen kylissä koetaan epäoikeudenmukaisena se, että jossain päin kuntaa on pyöräilymatkan päässä seitsemäntoista altaan kylpylä, keilarata ja hampurilaisravintola, kun omassa kylässä ei ole asfalttiteitä, laajakaistayhteyttä eikä edes kyläkauppaa. Rehellisyyden nimissä on kuitenkin sanottava, että keskustelua kunnan eri osien erilaisista palveluista eivät varmaan käy niinkään nuoret, jotka yleensä elävät tätä päivää ja pohtivat vä-

hemmän menneisyyttä, vaan että asetelmaa tuodaan eniten esiin kunnanjohtajalle hänen virka-asemansa ja vaikuttamismahdollisuuksiensa vuoksi.

Minun kaltaiselleni kaupunkilaiselle on ollut yllätys, että Kittilässä pidetään epäoikeudenmukaisena myös sitä, että nämä kaupalliset palvelut ovat kyllä kaikkien kuntalaisten ulottuvilla fyysisesti, mutta eivät taloudellisesti. Levin palveluthan on luotu ensisijaisesti lomailijoita varten, ja lomalla ihmiset saattavat käyttää vuoden säästöt huvituksiin. Tässä ristiriidassa ei myöskään ole mitään ainutlaatuista. Kaupungeissa palveluita on tarjolla jokaisessa kadunkulmassa, ja on itsestään selvää, ettei kenelläkään ole varaa niihin kaikkiin. Kittilässä kaupalliset palvelut nykyisessä laajuudessaan ovat 2000-luvun ilmiö. Siksi täällä ei ole vielä täysin sopeuduttu siihen, että vaikka palvelut ovat fyysisesti saatavilla, ne saattavat olla taloudellisesti saavuttamattomissa.

Voisikin sanoa, että Kittilästä yli 8.200 km² on maaseutua, mutta Levistä on muutamassa vuodessa tullut pieni kaupunki, ja Levi on kaupunki koko maakunnan laajuudessa. Alkuvuoden matkailusesongiksi tänne tulee 500 työntekijää sekä Etelä-Suomesta että muualta Lapista. Lappilaisille nuorille Levi on vähän kuin Helsinki, paikka jossa voi kokeilla kaupunkielämää, mutta pysyä kuitenkin omassa maakunnassa.

Kittilässä on siis tapahtunut vuosikymmenen aikana suuri muutos. Täällä 1980- ja 1990-luvulla varttuneet paluumuuttajat kertovatkin usein, miten paljon elämä Kittilässä on muuttunut oman nuoruuden jälkeen. Kun kaksikymmentä vuotta sitten nuoriso halusi täältä pois enemmän tai vähemmän Jukka Pojan ”Älä tyri nyt” kappaleen tunnelmissa, nyt mahdollisuuksia on paljonkin. ”Maailma tuli Kittilään”, kuvaa tapahtunutta muutosta eräs työtoverini. Myös kaupunkielämän lieveilmiöt ovat tulleet tänne, ja niihinkin on 2010-luvun Lapissa sopeuduttava.

Kunnanjohtajan tehtävän kannalta Kittilässä onkin äärimmäisen kiinnostavaa se, että kuntaan mahtuu sekä syrjäisiä kuuden asukkaan kyliä että kaupunkimainen viihdekeskus. Olen itse muuttanut tänne pääkaupunkiseudulta ja yllätynyt iloisesti siitä, kuinka helppoa pienessä, ympäri Suomea tulleiden ihmisten yhteisössä, on tutustua ihmisiin. Päiväkotilasten ja koululaisten vanhemmat tuntevat toisensa, mikä helpottaa arkea ja tuo

myös tiettyä turvallisuutta. Samalla ”maailma” on reilun tunnin lentomatkan päässä, jos sinne tuntee tarvetta päästä käymään.

Mitä kunnanjohtajalla sitten on sanottavaa kittiläläisille tai lappilaisille nuorille? Oma yläasteen historianopettajani antoi meille 1980-luvun lopulla yhden elämänohjeen: ”Hankkikaa ammatti, koska Suomi ei sekatyömiestä tarvitse.” Suomen kehittymisen sotakorvauksien maksajasta mahtavaksi hyvinvointivaltioksi nähneen opettajan viesti oli se, että työ on arvokasta, ja sen tekemiseen tarvitaan nykymaailmassa ammatti. Nyt yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin minun neuvoni kittiläläisille nuorille on sama. Kannattaa hankkia ammatti, koska opiskelu ei mene ikinä hukkaan, ja koska maailmassa on hyvä osata jotain. Vaihtoehtoja on silloin paljon enemmän, ja Jukka Poikaa lainaten: ”Käy koulus ja hanki pätevyys, et voi panna sitä päihteiden syyks, ettet pystynyt pitämään rotia. Vaikket kestä nyt sun kotia, mee eteenpäin kuin sotilas.”

Annikki Kluukeri-Jokinen

Puheenvuoro nuorisotyön ammatillisuuden haasteisiin

Johdanto

Tarkastelen artikkelissani työelämän yleisten muutoshaasteiden pohjalta nuorisotyön ammatillisuuden haasteita tämän hetken työelämämuutosten valossa. Keskityn asiantuntijuuden vaatimusten ja lopuksi monialaisen ja moniammatillisen toiminnan vaatimusten tuottamiin haasteisiin osaamisessa. Ajatukseni perustuvat pitkälti omiin nuoriso- ja järjestötyön toimialan työpaikkavierailuihin, keskusteluihin aikuisopiskelijaryhmien kanssa sekä erilaisiin tapaamisiin ja keskusteluihin työelämän verkostoissa ja koulutuksen kehittämisverkostoissa.

HUMAKn järjestö- ja nuorisotyön yksikön aikuiskoulutuksen yliopettajana olen saanut muutaman vuoden olla aitiopaikalla seuraamassa näiden työelämän haasteiden jatkuvaa virtaa. Sitä ennen saatu oma nuorisotyöalan työkokemus ja alalla kouluttajana toimiminen ovat antaneet mielenkiintoisen peilauspinnan muutoksen ja kehityksen juuriin. Artikkelini toimii ikään kuin synteesisinä näistä kokemuksista ja keskusteluista.

Työelämän haasteet ja muutokset sekä trendien että käytännön valossa etenevät nyt nopeasti. Niiden analysointi tai syvällisempi tarkastelu on haasteellinen tehtävä. Näkyvimpinä muuttuvassa tilassa olevina asioina voidaan nähdä ainakin verkostoitumisen uudet ulottuvuudet, työyhteisötaitojen sekä johtamisen ja johtajuuden muutokset, monialaisen osaamisen lisääntyminen, säätelyjärjestelmien tuntemisen haaste ja uudenlaiset työn toimintaympäristöt. Muuttuvasta liikkeestä seuraa se, että kokonaisuudet muotoutuvat uudelleen koko ajan.

Nuorisotyön näkökulma

Yleiset työelämän muutokset ja haasteet näyttäytyvät uusina työelämätahtoina. Nuorisotyön näkökulmasta voidaan ajatella tällä hetkellä painottuvan asiantuntijuuden ja monialaisen osaamisen kehä, jossa kasvatus- ja pedagogisen osaamisen vahvistuminen korostuu. Keskusteluissa työelämän edustajien kanssa esille nousee vahvasti kansainvälisten verkostojen osaaminen ja tuntemus, vuorovaikutustaitojen merkitys, työn vaikuttavuus, ongelmanratkaisukyky ja vahva sensitiivisyys. Liiketaloudellinen osaaminen, eli palvelujen tuottaminen, tuotteistaminen ja tuotteistamisprosessien kehittäminen, on nousemassa vahvasti mukaan entistä suurempaan osaamisen haasteena. Monialaisuuden haaste vaatii rinnalleen myös työelämän sääteilyjärjestelmien vahvaa tuntemusta ja seuraamista. Kun työ muuttuu yhä enemmän projektimaisemmaksi ja intensiivisyys lisääntyy, omasta jakamisesta ja voimavaroista huolehtiminen nousee tärkeäksi työyhteisötaidoksi.

Moniammatillisuuden haasteet

Nuorisolain muutos vuoden 2011 alusta toi nuorisotyön näkökulmasta suuren haasteen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston järjestämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa niin, että voidaan edistää nuorille suunnattujen palveluiden yhteensopivuutta ja vaikuttavuutta. Mitä nämä tarkoittavat sitten toimialan työelämän kehittämisen näkökulmasta? Haaste on kova niin työelämässä oleville kuin kouluttajillekin. Nuorisotyössä saadaan nyt miettiä tarkemmin sitä, että miten teemme nuorisotyössä työn näkyväksi ja mitattavaksi. Tarvitsemme vaikuttavuuden arvioinnin ja menetelmien kehittämiseen innovaatioita. Ehkäisevän ja etsivän työn työmuotoihin tarvitsemme nyt uutta potkua ja tulokulmaa. Uusintaminen ja uusien työmenetelmien kehittäminen vaatisi nyt nykynuoren arkipäivän hyvää ja läpileikkaavaa tuntemusta toimintaympäristöineen. Monialaisuus ja nopeat reagointihaasteet tarvitsevat rinnalleen koulutusta ja yhteistoimintamalleja, joita esimerkiksi MoSpa-hankkeen alla on pyritty kehittämään. Hankkeessa on kartoitettu yhdessä nuorisotyöntekijöiden kans-

sa moniammatillisia käytänteitä. Koulutuksen kautta on pyritty paikallisiin ja kohdennettuihin moniammatillisten toimintamallien syntymiseen. Mutta tarvitsemme myös toimivia interventiomalleja. Maahanmuuttajaryhmien kohtaaminen ja kohderyhmän tuntemus alkavat kuulua jo perusosaamisen alle, jonka laajempaan piiriin näen yleisen kulttuuriosaamisen. Koska muutos on nopeahkoa ja jatkuvaa, kehittävän ja tutkivan työotteon jatkuva vahvistuminen työn välineenä ja lähestymistapana on välttämätön. On pakko myös kysyä, ovatko projektit ja hankkeet työmme kehittämisen välineitä jatkossa? Toimialan kehittäminen näyttäytyy haasteiden kimpussa työelämää liikuttavassa yleisessä muutosketjussa.

Ammattitaitovaatimukset

Nuorisotyön ammattitaitovaatimuksiin syntyy kehityksen myötä uusia paineita. Vahva ja monipuolinen vuorovaikutusosaaminen on edellytys monialaisen työskentelyn onnistumiselle. Ydintoimintojen ja kokonaisuuksien osaaminen ja hallitseminen, tavoitesuuntainen toiminta, laajojen kokonaisuuksien hahmottaminen sekä syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen ovat edelleen käyttökelpoisia taitoja, mutta uudeksi ammattitaitovaatimukseksi nousee yhä enemmän kyky toimia rajallisen tiedon pohjalta monialaista ja toimialan rajapinnoilla olevaa osaamista vaativissa tilanteissa.

Tutkiva ja kehittävä työote tarkoittaa oman työn jatkuvaa tarkkailua, arviointia ja kehittämistä sekä erilaisten kehittämistoimintojen käynnistykseen. Nämä edellyttävät, että hallitaan erilaisia työkaluja ja menetelmiä tutkimus- ja kehittämistoiminnan osalta. On sanomattakin selvää, että jokaisen pitää tahtoa ja kyetä oppimaan uutta oman ammattitaitonsa kehittämisen osalta. Tavoitteena on kyky oman toiminnan ja osaamisen arviointiin, ja sitä kautta oman toiminnan suunnittelu, organisointi ja kehittäminen suhteessa työorganisaation tehtävään ja tavoitteeseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen, jonka yksi elementti voisi olla vaikuttamisen osaaminen ja taito, on nyt nousemassa tärkeäksi nuorisotyön toimialan osaamiseksi. Kyky vaikuttaa ja olla vakuuttava vaativat hyviä pedagogisia taitoja ja vahvaa kasvatustietoisuutta. On myös välttämätöntä oma-

ta vahva kestävä kehityksen ja eettisyyden perusta, jolle työtään rakentaa. Tällä tarkoitan esimerkiksi vahvaa arvopohjaa ja eetosta työn tekemiseen ja toteuttamiseen. Keskusteluissa työelämässä olevien kanssa nousevat esille innovatiivisuus ja luovuus, joiden pohjalta saadaan kyky ongelmaratkaisuihin ja rohkeutta muuttaa asioita, joita voidaan muuttaa.

Eettisen osaamisen merkitys nousee vahvasti esille, ja onkin syytä pohdita, mitä eettinen osaaminen nuorisotyössä on. Nuoli ry:n ja Allianssin organisoiman työryhmän toimesta on toimialalle saatu vastikään ensimmäistä kertaa nuorisotyön ammattieettiset ohjeet, joiden pohjalta on hyvä lähteä miettimään itse kunkin tykönsä, mitä eettisesti hyvä toiminta minulle merkitsee ja mitä se on työssäni. Ohjeistus toimii toivottavasti hyvänä peilauspintana omakohtaiselle pohdinnalle ja oman työn laadulliselle kehittämiselle. Ammattieettisen ohjeistuksen tehtävänä on kertoa työn tarkoituksesta sekä antaa perustaa pohdinnalle oikeasta ja väärästä. Työntekijä voi hyödyntää ammattieettistä ohjeistusta pohtiessaan työn sisältöjä, ja ohjeistus toimii työvälineenä nuorisotyön arjessa ja työn kehittämisessä.

Osaamisen jakamisen ideaalitilanne

Lopuksi muutama ajatus monialaisuudesta, monialaisesta viranomaisyhteistyöstä ja moniammatillisuudesta yleensä toimintamuotona ja mallina. Tämänäyttypistä toimintaa leimaa idea siitä, että joukko ammattihenkilöitä, joilla on erilaista osaamista ja valtuuksia suorittaa erilaisia tehtäviä, kokoontuvat yhteen tekemään työtä. Taustalla on ideaaliajatus, että näiden ammattilaisten näkökulmia yhteen sovittamalla edistetään asiakkaan asiaa tai tilannetta. Olettaa voi, että ratkaisukeskeisyyden ja asiakkaiden tarpeiden pitäisi nousta etusijalle. Tavoitteena on, että saadaan mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys ja ymmärrys asiasta. Itse työskentely edellyttää meiltä toisten näkökulmien huomioimista, mutta toisaalta oman näkökulman tuomista toisten käyttöön, mikä taas edellyttää luottamusta ja kykyä asiantuntijoiden vuoropuheluun. Rinnalla täytyy kulkea toisten ammattitaidon, ymmärryksen ja oivalluskyvyn kunnioittaminen ja arvostaminen. Työskentelyn täytyy käsittääkseni edetä avoimena dialogina, joka mahdol-

listaa uusien oivallusten ja uusien etenemisteiden löytymisen aina uudelleen.

Ajattelen, että täytyy olla positiivinen tahtotila. Tarkoitus on sovittaa yhteen erilaista ammatillista osaamista, jotta tarkasteltava asia monipuolistuisi. Täytyy olla valmis jakamaan omaa osaamista, tietoa ja taitoa, jotta osapuolten välinen dialogi mahdollistuu, ja näin syventää kaikkien osallisten yhteistä ymmärrystä. Nyt jos sitten tullaan tällaiseen yhdessä tekemisen, jakamisen ja oppimisen ideaaliin tilaan, ollaankin vasta alussa. Ollaan vasta rakentamassa yhteistä toimimisen historiaa ja kokemusta. Siitä on mahdollisuus lähteä YHDESSÄ tekemään, kehittämään ja vaikuttamaan.

Lähteet

Isoherranen, K, Rekola, L & Nurminen, R 2008. Enemmän yhdessä.

Moniammatillinen yhteistyö. HKI; Wsoy.

Seppo Helakorpi . Ammattikasvatuksen teoreettista pohjaa ja uudistuvaa käsitemaailmaa. Viitattu 12.5.2012. personal.inet.fi/koti/seppoh/tekstit/Ammattikasvatusperusta.doc

www.tekes.fi

www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.../_tulipysakki.pdf

www.sosiaalikehitys.com/uploads/Onnistuvat_opit.pdf

<http://www.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf>

<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2011/02/Sivut/Monialainen-yhteistyö-edistaa-nuorten-ja-perheiden-hyvinvointia.aspx>

<http://koordinet.fi/koordinet/>

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/kasvun_kumppanit

www.alli.fi

www.nuoli.info

www.nuoli.info

Pirkko Salo

Nuorisotyö – keskeinen toimija lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuudessa

Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointia ylläpidetään ja vahvistetaan, kun huolehditaan heidän hyvinvointiinsa, kasvuunsa ja kehitykseensä vaikuttavista ja niitä suojaavista tekijöistä. Samalla on tärkeää ehkäistä pahoinvointia aikaansaavien mekanismien ja tekijöiden ilmaantumista. Tätä työtä yhteiskunnassa tehdään eri tahoilla ja erilaisin menetelmin. Ensisijaisina toimijoina lasten ja nuorten hyvinvointityössä ovat perheet ja lähiyhteisöt. Monet yhteiskunnan palvelujen tuottajat eri sektoreilta tukevat perheitä kasvatustyössä. Nuorisotyöllä on myös keskeinen rooli ja tehtävä tässä työssä. Yhteiskunnalliset muutostekijät, kuten palvelujen hajautuminen ja lasten ja nuorten syrjäytymisuhkien lisääntyminen, pakottavat hyvinvointityötä tekeviä yhteistyössä etsimään uusi keinoja auttamistyöhön. Toimivien palvelujen suunnittelu ja oikea kohdentuminen vaativat monialaista yhteistyötä (Kontio 2010, 6).

Monialaisuus tuo yhteistyöhön eri alojen asiantuntijoiden välityksellä useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia. Onnistunut yhteistyö edellyttää siinä mukana olevilta työntekijöiltä selkeää käsitystä omasta tehtävästään sekä ymmärrystä eri toimijoiden työn sisällöstä ja ydintehtävistä. Sen lisäksi edellytetään mukana olevilta kykyä hahmottaa lasten ja nuorten hyvinvointityön palvelujen kokonaisuus. Tämä kokonaisuuden ymmärtäminen auttaa työntekijöitä tunnistamaan oman roolinsa ja mahdollisuutensa yhteisessä työssä. Artikkelin tavoitteena on avata monialaisen palvelukentän kokonaisuutta ja helpottaa lukijaa hahmottamaan eri lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen tehtäviä tässä kokonaisuudessa. Pääpaino artik-

kelissa on erityisesti nuorisotyön tehtävien ja roolin selkiyttämisessä hyvinvointityön kokonaisuudessa, mutta nuorisotyön sijalle voitaisiin sijoittaa myös muu palvelukokonaisuus, esimerkiksi mielenterveystyö. Palvelukentän kuvaamiseen käytetään apuna lastensuojelun toiminnallista kokonaisuutta (Taskinen 2007, 13), jossa ammatillisella nuorisotyöllä on peruspalveluna tärkeä rooli hyvinvointia edistävässä ja kasvuolojen epäkohtia ehkäisevässä työssä.

Yhteiskunta pyrkii ohjaamaan toimintaa lainsäädännön avulla, ja tavoitteena on turvata palvelut kaikille niitä tarvitseville. Keskeisiä lakeja lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen alueella ovat lastensuojelulaki (417/2007) ja nuorisolaki (72/2006). Jokaisen lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät myös neuvolan, päivähoidon, koulun ja oppilashuollon järjestämiseen liittyvät normit ja ohjeistukset. Lasten ja nuorten ehkäisevistä terveyspalveluista säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010). Lakia täsmentää valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011). Koska lasten ja nuorten hyvä elämä on kaikkien tavoitteena, pyritään hyvinvointityötä nykyisin tekemään mahdollisimman paljon yhteistyönä monialaisesti ja moniammatillisia työmuotoja käyttäen. Monialaisesta yhteistyöstä ovat säädökset sekä lastensuojelulaissa (7 §) että nuorisolaissa (7a § 693/2010).

Ehkäisevää ja korjaavaa työtä

Hyvinvointia edistävästä työstä puhuttaessa käytetään usein yleistä käsitettä ehkäisevä tai ennaltaehkäisevä työ. Lastensuojelulaki on keskeinen asiakirja, jossa määritellään ehkäisevää työtä. Sen mukaan ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan ensisijaisesti kunnan peruspalveluissa: äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevällä työllä voidaan lisätä lasten hyvinvointia suojaavia rakenteita sekä vähentää lasten haavoittuvuutta erilaisten hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden suhteen. Suotuisan elinympäristön rakentaminen lapsil-

le ja perheille on tärkeää. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikutetaan sosiaali- ja perhepolitiikalla, yhdyskuntasuunnittelulla ja ympäristöpolitiikalla. Lastensuojelulain mukaan sillä pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä sekä kasvua ja kehitystä vaarantavien tekijöiden ilmaantumista, ja sillä pyritään edistämään lasten hyvinvointia. Tällöin kaikki yhteiskunnallinen, yhteisöllinen ja yksilöllinen toiminta, jolla edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia ja ehkäistään pahoinvointia, mielletään ehkäiseväksi työksi. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 a)

Nuorisolaissa ei määritellä selkeästi, mitä ehkäisevällä työllä tarkoitetaan. Nuorisolain mukaan sen tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat muun muassa yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (Nuorisolaki 1§). Sosiaalisella vahvistamisella nuorisolaissa tarkoitetaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (2§). Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorisotyötä tekevät järjestöt. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012 - 2015 (s. 19) mukaan laajasti ennaltaehkäisevään nuorisotyöhön voidaan lukea muun muassa järjestötoiminta, nuorten oma vertaistoiminta, seurakuntien nuorisotyö, vapaa-ajan harrastukset, kunnallinen nuorisotyö, kulttuurinen nuorisotyö ja koulunuorisotyö.

Kunnan nuorisotyöhön kuuluvat muun muassa nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimitilat ja harrastusmahdollisuudet sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö. Nuorisotyön kasvatuksellisuus on korostunut viime aikoina. Nuorisolaki määrittelee nuorisotyön yhteiskunnallisen olemassaolon, mutta ei ohjeista nuorisotyön ammattilaisten kasvattajuutta (Soanjärvi 2011, 100). Nuorisotyössä erityisesti nuorten sosiaalinen vahvistaminen voidaan käsittää ennalta ehkäisevän työn ytimeksi, sillä se tarkoittaa nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 b).

Ehkäisevän työn laajan kirjon lisäksi lapsille ja nuorille suunnattujen hyvinvointipalvelujen kokonaisuuteen kuuluu myös niin sanottu korjaa-

va työ. Se on yleiskäsite, jonka alle voidaan sijoittaa erilaisia työmuotoja kuvaavia käsitteitä kuten kuntouttava tai hoitava työ. Ehkäisevä työ ja korjaava työ mielletään usein hyvinvointityötä kuvaavalla jatkumolla vastapareina. Ehkäisevän työn tarkoituksena on suojata lapsia ja nuoria erilaisilta sosiaalisilta ongelmilta, jotka voivat olla uhkana hyvinvoinnille josakin elämän vaiheessa. Näiden ongelmien vaikutusten korjaaminen voi vaatia erilaisia kuntouttavia ja korjaavia toimenpiteitä. Näin ajatellen ehkäisevän työn lähtökohta on ongelmalähtöinen. Usein ehkäisevä työ nimitetään ja kohdennetaan selkeästi sen mukaan, miltä ongelmalta halutaan lapsia ja nuoria suojella. Yleisesti puhutaan muuna muassa ehkäisevästä päihdetyöstä, jolloin tehtyjen toimenpiteiden ajatellaan kohdentuvan juuri päihdeongelmien syntymisen ehkäisyyn. Ehkäisevä työ on kohdennettua myös silloin, kun palvelua järjestetään eri syistä syrjäytymisriskin alla oleville lasten ja nuorten ryhmille.

Korjaavaa ja kuntouttavaa työtä tehdään pääsääntöisesti lastensuojelulain ja muiden erityislakien (esimerkiksi Vammaispalvelulaki) perusteella. Ehkäisevän lastensuojelun lisäksi lastensuojelulaki sisältää määräykset lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisestä joko avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltona. Laki velvoittaa lasten ja nuorten parissa työskenteleviä tekemään lastensuojeluilmoituksen lapsesta tai nuoresta, joka voi huonosti (LsL 25 §). Kun perhe tulee lastensuojelun asiakkaaksi, tehdään lastensuojelutarpeen selvitys ja tarvittaessa asiakassuunnitelma. Yleis-tään voidaan todeta, että lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojeluasiakkuuden alkaminen ja asiakassuunnitelmaan liittyvät toimenpiteet ovat niin sa-nottua korjaavaa työtä. Avohuollon tukitoimena voidaan järjestää lasten ja nuorten tukemiseksi palveluja, jotka ovat myös osa ehkäisevää lastensuoje-lua (esimerkiksi päivähoito). Ehkäisevän ja korjaavan työn välinen raja on liukuva ja tapauskohtainen, eikä liene tarpeellista määritellä sitä selkeästi. Lapsen ja nuoren huostaanottoa ja sijaishuollon järjestämistä kodin ulko-puolella pidetään selkeästi korjaavana ja kuntouttavana työmuotona.

Pääasiassa ehkäisevä työ toteutuu nuoria koskevissa julkisissa perus- ja erityispalveluissa sosiaali- ja terveydenhuollossa, ammatillisessa ja lukio-koulutuksessa, nuorisotyössä ja vapaa-ajan toimipaikoissa. Julkisia pal-veluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä erityisen tärkeää on tavoittaa ne

nuoret, jotka eivät syystä tai toisesta hakeudu palvelujen piiriin. Perinteisesti nuorisotyön parissa on keskusteltu jo pitkään siitä, tulisiko nuorisotyön keskittyä nuorten hyvinvointityössä vain ehkäisevään työhön, ja korjaava ja kuntouttava työ jätettäisiin selkeästi sosiaali- ja terveysalan tehtäviksi. Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen tuo painetta myös nuorisotyölle olla entistä enemmän mukana erityistä tukea tarvitsevien nuorten auttamistyössä. Julkisin varoin tuotetun nuorisotyön suurena haasteena on saada toimintaan mukaan juuri ne nuoret, jotka tarvitsisivat yhteiskunnan tuottamana niitä suojaavia tekijöitä, joita kaikki kodit eivät pysty antamaan (vrt. Honkasalo, Kiilakoski & Kivijärvi 2011, 255). Nuorisotyön kentällä käytetään käsitteitä sosiaalinen nuorisotyö ja erityisnuorisotyö, kun puhutaan kohdennetusta työstä erityistä tukea tarvitsevien nuorten parissa. Nuorisotyön uusista toimintamuodoista erityisesti etsivän nuorisotyön rooli ja tehtävät lähestyvät korjaavaa työtä. Myös työpajatoiminnan voidaan katsoa monilla paikkakunnilla olevan selkeämmin korjaavaa kuin ehkäisevää työtä.

Ongelmia ehkäisevästä työstä hyvinvointia edistävään työhön

Yleisesti nuorisotyön tarvetta perusteltaessa korostetaan ehkäisevän työn merkitystä hyvinvointia edistävänä työnä. Suuri osa nuorisotyö nimikkeen alla tehtävästä työstä on lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää työtä. Erilaisten elämäniloa ja innostusta tuottavien harrastusmahdollisuuksien ja palvelujen järjestäminen ovat keskeisiä toimintamuotoja kuntien, seurakuntien sekä järjestöjen nuorisotyössä. Näihin palveluihin nuoret osallistuvat omasta aloitteestaan, ja he hakevat toiminnasta sekä fyysistä, psyykkistä että sosiaalista hyvinvointia. Liikuntaharrastuksiin, elokuviin tai muihin kulttuuripalveluihin lähdetessä ei tietoisesti mennä ehkäisemään mahdollista syrjäytymistään, vaan se tehdään positiivisten kokemusten ja elämysten saamiseksi. Ehkäisevän tai ennalta ehkäisevän työn sijasta voitaisiin näissä tilanteissa yleisesti käyttää myönteisiä mielikuvia tuottavaa käsitettä ”hyvinvointia edistävä työ”.

Ehkäisevän työn laaja kokonaisuus voitaisiin jakaa hyvinvointia edistävään ja perinteiseen ehkäisevään työhön. Kuten aiemmin mainittiin, ehkäisevän työn lähtökohta on ongelmalähtöinen, ja sen toiminta on kohdennettua joko ongelman aiheuttajan tai mahdollisen riskiryhmän mukaisesti. Erityisesti nuorisotyön toimintakentän laajuuden ja moninaisten toimijoiden vuoksi, olisi tarkoituksenmukaisempaa käyttää toiminnan perusteluna lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä kuin pahoinvoinnin ehkäisemistä. Varsinainen ehkäisevä työ sijoittuu hyvinvointia edistävän ja pahoinvointia korjaavan työn väliin, ja tämä kolmijako kuvaa mielestäni paremmin lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuutta kuin pelkästään käsitteet ehkäisevä ja korjaava työ. Selkeälinjaista rajaa eri työmuodoille ei ole syytä tehdä, mutta kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta on hyvä jakaa toiminnat niiden perustavoitteiden mukaisesti.

Menetelmät ja työn kohde

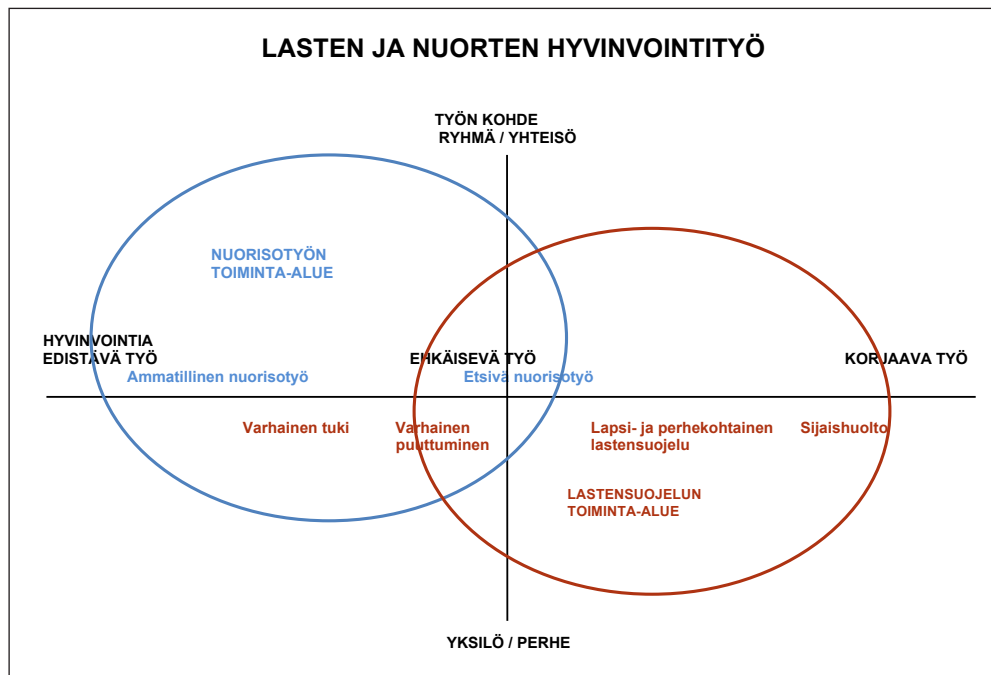
Mitä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä työ, ehkäisevä ja korjaava työ ovat käytännössä? Tämän kysymyksen kuulee usein esitettävän hyvinvointipalvelujen järjestäjille. Lastensuojelulaki määrittää palvelut, joissa ehkäisevää työtä tehdään, mutta laissa ei juurikaan puhuta menetelmistä. Kunnat määrätään tekemään lastensuojelusuunnitelma (LsL 12 §), jossa tulee olla muun muassa tiedot lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista. Kuntakohtaisissa suunnitelmissa on mahdollisuus määritellä toimenpiteitä esimerkiksi ehkäisevään päihdetyöhön, ja toteuttajat sopivat menetelmistä, joilla tätä työtä tehdään.

Nuorisolaissa määritellyn monialaisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toiminnan avulla pyritään parantamaan nuorille suunnattujen palvelujärjestelmien keskinäistä toimivuutta ja vaikuttavuutta (NL 7a§). Sen tehtävänä on suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi. Palvelujen riittävyyden, laadukkuuden ja saavutettavuuden edistäminen kuuluvat verkoston tehtäviin. Ehkäisevän työn menetelmiin ei laissa anneta tarkkaa ohjausta. Luetellaan toimenpiteet, jotka kuuluvat kunnan nuo-

risotyöhön, mutta tavat, joilla työtä tehdään, kehitellään jokaisessa kunnassa yksin tai yhteistyönä alan toimijoiden kanssa. Tästä esimerkkinä on etsivä nuorisotyö, jonka toteuttamistavat ja työmuodot vaihtelevat paikallisten vaatimusten mukaisesti. Uuden toiminnan aloittaminen vaatii etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä ammatillista osaamista ja tukea, jotta pystytään toimimaan omassa etsivän työntekijän roolissa vahvojen yhteistyötahojen, koulun sekä sosiaali- ja terveystoimen ammattilaisten, joukossa. Toisaalta nuorisolaki antaa myös tilaa luovuudelle ja mahdollistaa erilaiset kehittämistoimenpiteet kuntien tarpeet ja erilaisuuden huomioiden.

Yleisiä yhteisesti sovittuja periaatteita lapsille ja nuorille suunnattuja hyvinvointipalveluita järjestettäessä ovat varhaisen tuen ja varhaisen puuttumisen käytännöt (esimerkiksi Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 - 2011). Tuki tulee antaa mahdollisimman varhain, ennen kuin ongelmat ovat kärjistyneet. Keskeisiä tuen antamisen paikkoja ovat ne palvelut, joissa lapset ja nuoret kohdataan eli neuvola, päivähoito ja koulu. Ammatillisen nuorisotyön palvelut kohtaavat myös suuren määrän nuoria, ja osa asiakkaista kuuluu tuen tarpeessa oleviin ohjauspalveluihin ohjattaviin nuoriin (Cederlöf 2007, 46).

Yksi ero sosiaali- ja terveydenhuollon ja nuorisotyön työmuotojen välillä on työn kohdentuminen. Nuorisotyössä työmuodot ja menetelmät painottuvat ryhmien ja yhteisöjen kanssa tehtävään työhön, kun taas sosiaali- ja terveydenhuollon alalla on perinteisesti tehty työtä yksilö- ja perhetasolla. Tämä jako ei ole selkeä, mutta sen ymmärtäminen auttaa työntekijöitä hahmottamaan oman työn tehtäväkenttää hyvinvointityössä. Tämä perusero näkyy myös koulutuksessa. Nuorisotyön koulutuksessa painottuvat ryhmien ohjaaminen ja ryhmätyötaitojen opiskelu. Eväitä saadaan myös yksilön kohtaamiseen, mutta se ei ole opintojen keskiössä. Asiakaslähtöinen ja yksilö- ja perhekeskeinen työote korostuvat enemmän sosiaalityön menetelmissä ja ammatillisessa opetuksessa. Kuviossa 1 on hahmoteltu nuorisotyön ja lastensuojelun asemoitumista lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuudessa. Lisäksi siinä on tuotu ilmi molempien sektoreiden suhdetta edistävä – ehkäisevä – korjaava työ akselilla keskeisten toimintaa kuvaavien käsitteiden avulla.

Hyvinvointityön kokonaisuudessa asiakkaan rooli ja mahdollisuus osallisuuteen vaihtelevat. Hyvinvoinnin edistämisessä ja pitkälti myös erilaisissa ehkäisevän työn muodoissa asiakas on subjekti, joka päättää mitä palveluja käyttää, ja asiakkaan mielipide on tärkeä palveluiden suunnittelussa ja järjestämisessä. Mitä enemmän työllä on korjaava tehtävä, sitä useammin asiakas muuttuu objektiksi, työn kohteeksi. Hyvä esimerkki tästä on moninainen perhetyö. Matalan kynnyksen avoimiin ja usein kolmannen sektorin järjestämiin perhekerhoihin hakeudutaan omasta aloitteesta, ja palvelua käytetään perheen määrittelemillä ehdoilla. Neuvolan, päivähoidon ja koulun perhetyö määrittyy lastensuojelulain mukaan ehkäiseväksi lastensuojeluksi aina, kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakas (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 c).

Julkisen sektorin järjestämänä palveluissa käytetään usein tarveharkintaa, ja perheet eivät välttämättä saa haluamaansa palvelua. Lapsiperheille suunnattu kotipalvelu on tästä hyvä esimerkki. Palvelumuotona se yleensä

on ehkäisevää työtä. Lastensuojelun tekemä avohuollon ammatillinen perhetyö, joka sisältyy asiakassuunnitelmaan, lähestyy korjaavaa työtä. Sijais- huollon aikana lastensuojeluyksiköistä tehtyä perhetyötä voidaan pitää selkeästi perheen epäsuotuisia kasvuoloja korjaavana työnä ja kohdennettuna perhekuntoutuksena (Heino 2008, 47). Lastensuojelun asiakasperheiden kanssa työskenneltäessä haasteena on saada asiakkaat vastaanottamaan heille tarjottua perhetyön palvelua, ja näin he voivat ainakin aluksi olla selkeästi työn kohteita, objekteja.

Nuorisotyössä on perinteisesti korostettu sen vapaaehtoisuutta. Nuoret tulevat palvelujen piiriin omasta aloitteestaan ja vapaasta tahdosta. Vaikka nuorisotyön työmuodoissa (muun muassa työpajat, etsivä nuorisotyö) on viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunut painopisteen ja resurs- sien suuntautumista aiempaa selvemmin korjaaviin toimiin (vrt. Cederlöf 2007, 44), korostuu vapaaehtoisuuden eetos myös näissä toimissa. Nuori- sotyön ammatillaiset haluavat tämän erityispiirteen myös jatkuvan. Luot- tamuksellinen suhde nuoriin liittyy vapaaehtoisuuteen. Laki ei aseta vel- voitteita asiakkuuteen kuten terveydenhuollossa, oppivelvollisuudessa tai lastensuojelussa. Soanjärven mukaan (2011, 104) työ, jonka lähtökohtana on nuorten subjektius, on haasteellista. Vaatii nuorisotyöntekijältä her- kyyttä osata tulkita ja tunnistaa nuorten tarpeita ja odotuksia.

Lopuksi

Lasten ja nuorten hyvinvointipalveluissa monialaisen yhteistyön laajentu- minen on tosiasia. Nuorisoalalla toimivilta ammatillisilta vaaditaan jat- kossa taitoa tehdä palveluverkostoissa monialaista yhteistyötä ja käyttää moniammatillisia työmuotoja asiakastyössä. Keskeistä on oman ammatil- lisuuden ja ammatti-identiteetin vahvistaminen. Myös muiden toimijoi- den ammatillisen osaamisen tunnustaminen ja tunnistaminen ovat oleel- lista onnistuneelle yhteistyölle. Kaikille lasten ja nuorten parissa toimiville sektoreille ja palveluille löytyy yhteisen tekemisen alue, ja työntekijän on tiedostettava oma paikkansa tässä kokonaisuudessa. Vaikka toiminta-alue on laaja ja amebamainen, on yhteisenä tavoitteena lasten ja nuorten hyvä elämä.

Lähteet

- Cederlöf, Petri 2007. Nuorisotoimet rakennemuutoksen kynnyksellä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaalit 14, 2007.
- Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Stakes Helsinki.
- Honkasalo, Veronika & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti 2011. Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 114.
- Kontio, Mari 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA – hanke. Oulun seutu.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 – 2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012 -2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Nuorisolaki 72/2006 ja Laki nuorisolain muuttamisesta 693/2010.
- Soanjärvi, Katariina 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö. Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylän yliopisto.
- Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 a. Viitattu 7.5.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>
- Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 b. Viitattu 7.5.2012 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret/>
- Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja 2012 c. Viitattu 7.5.2012 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/perhetyo/
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011

